

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Plan mot kränkande behandling med särskild fokus på nätmobbning

Eva Gustafsson och Natalie Gyllensten

LAU690

Handledare: Lena Olsson

Examinator: Hans Ekbrand

Rapportnummer: HT10-2480-13

Abstract

Titel: Plan mot kränkande behandling - med särskild fokus på nätmobbning

Författare: Eva Gustafsson och Natalie Gyllensten

Termin och år: Ht 10, 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Nyckelord: Plan mot kränkande behandling, nätmobbning och internet

I samhället idag finns det en ökad tillgänglighet och användning av internet. Nätmobbning har därför blivit allt vanligare och är ett problem som är svårt att komma åt. Syftet med vår studie är att se hur gymnasieskolors planer mot kränkande behandling ser ut. Att se skillnaderna i skolornas planer, om och hur skolorna belyser nätmobbning i planerna. Våra frågeställningar i studien är:

Hur ser planen mot kränkande behandling ut i skolorna?

Vilka skillnader finns i skolornas plan mot kränkande behandling?

Hur beskrivs nätmobbning i skolornas plan mot kränkande behandling?

Vi har genomfört en jämförande studie för att få svar på våra frågeställningar. Vi valde att granska fem gymnasieskolors plan mot kränkande behandling. I analysen använde vi oss av Skolinspektionens checklista till hjälp för att se skillnaderna i skolornas planer. Resultatet jämfördes sedan med vad lagar, Skolinspektionens granskning, styrdokument, tidigare forskning, övrig litteratur belyser om skolors plan mot kränkande behandling och nätmobbning.

Resultatet visar hur skolornas planer mot kränkande behandling ser ut. Skolornas planer ser olika ut både innehållsmässigt och omfattningen varierar. Resultatet visar även att det finns brister i skolornas planer. Nätmobbning och hur denna form av mobbning bör motverkas beskrivs vagt i skolornas planer. Resultatet klargör att de verksamma på skolan däribland lärare behöver få kännedom om vilka brister som finns i skolornas planer. Få kännedom om hur nätmobbning kan motverkas och att nätmobbning behöver beskrivas i skolornas planer.

Förord

Först och främst vill vi rikta ett stort tack till Martina Högberg på Medierådet och Rickard Domeij Språk Rådet Institutet för språk och folkminnen samt Skolinspektionen för deras vägledning och råd i bra och viktig litteratur för vår uppsats. Tack vare deras kunskap, intresse och samarbetsvillighet har vi genomfört och möjliggjort vår studie om nätmobbning och gymnasieskolors plan mot kränkande behandling vid Göteborgs Universitet på Lärarprogrammet.

Vi är tacksamma för den sakkunniga handledning som Lena Olsson Göteborgs Universitet gett oss på vägen under vår skrivprocess. Hennes professionalitet och engagemang har varit till stor hjälp. Tack!

Slutligen vill vi också framföra ett varmt tack till vår familj och närstående Henrik Gyllensten och Henrik Gustafsson som stöttat oss på vägen i vår skrivprocess om en viktig studie. Tack!

Innehållsförteckning

Inledning och bakgrund

Kort historik

Syfte och frågeställning	1
1. Genomgång av styrdokument	1
1.1 Plan mot kränkande behandling	1
1.2 Värdegrunden och normer	2
1.3 Skolverkets allmänna råd och kommentarer	2
1.4 Utformning av plan mot kränkande behandling	3
2. Litteraturgenomgång	4
2.2 Etik i skolan och på nätet	4
2.2 Forskning om skolors planer mot kränkande behandling	4
2.3 Forskning och teoretisk anknytning	6
Traditionell mobbning	6
Nätmobbing	7
3. Metodbeskrivning	11
3.1 Urval och metod	11
3.2 Etiska överväganden	11
3.3 Procedur	11
4. Resultat	13
4.1 Hur ser planen mot kränkande behandling ut i skolorna?	13
Lerumsgymnasiet	13
Mikael Elias Teoretiska	14
Ale gymnasiet	15
Munkebäcksgymnasiet	17
Porthällagymnasiet	19
4.2 Vilka skillnader finns i skolornas plan mot kränkande behandling?	20
Aktuell plan, uppföljning och utvärdering	20
Samverkan med eleverna	21
Kartläggning och nulägesanalys	21
Mål	22
Åtgärder	22
Resurser	23

4.3 Hur beskrivs nätmobbning i skolornas plan mot kränkande behandling?	23
Lerumsgymnasiet	23
Mikael Elias Teoretiska	23
Ale gymnasiet	24
Munkebäcksgymnasiet	24
Porthällagymnasiet	24
4.4 Summering av resultatet	25
5. Diskussion	25
5.2 Metoddiskussion	26
5.3 Avslutande reflektioner	26
Litteraturförteckning	
Bilaga 1: Skolinspektionens checklista	

Inledning och bakgrund

Utgångspunkt

Vår personliga utgångspunkt till vår jämförande litteraturundersökning om nätmobbning finns i vårt intresse, tidigare kunskap och värderingar. I vår blivande yrkesroll har vi ständigt ett möte med människor genom undervisning. Då vår pedagogiska grundsyn har fokus på människans välbefinnande, kunskap och demokrati, faller det sig naturligt i vår roll att bli insatt och mer medveten om nätmobbning och vad skolans plan mot kränkande behandling säger. Ämnesvalet ser vi som en komplettering till vår Lärarutbildning och en fördjupning av vår tidigare kunskap om nätmobbning.

Valet av nätmobbning föll sig naturlig då vår utbildningsbakgrund skiljer sig åt. Eva Gustafsson är utbildad till Sjuksköterska och Natalie Gyllensten är utbildad till Mediepedagog, TV-producent och Radiopresentatör. Vår ämnesinriktning vård och media förenar oss dels kring ämnet då det speglar delar av människans hälsa och tekniska utveckling. Ämnet ger oss fördjupad kunskap om vad Skolinspektionen, Skolverket, Skollag och Läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf94) säger. Den vetenskapliga litteraturen har gett oss värdefulla kunskaper och insikter. Denna kunskap om nätmobbning kan vi i framtiden integrera i vår egen undervisning och föra vidare till skolpersonal, föräldrar och elever. Vi anser att nätmobbning är ett viktigt ämne därför att det än idag är ett aktuellt problem som är svårt att komma åt. Då nätmobbning fortsätter i och utanför skolans område. Vi tror att det kan vara bra att uppmärksamma problemet nätmobbning i vårt examensarbete med anledning av ökad lätt tillgänglighet och användning av internet i hem, skolan, via mobila datorer och mobiltelefoner.

Problemområde

Enligt Skolverkets rapport *På tal om mobbning och det som görs* (2009) har begreppet digitalt mobbning flera namn som e-mobbning, elektronisk mobbning och nätmobbning. Begreppet vi använder oss av är nätmobbning. Med nätmobbning menas mobbning som sker via internet och mobiltelefon. Enligt Strandell (2008) är nätmobbning oftast sammankopplat med den mobbning som redan sker på skolan. Nätmobbning sker i form av text, ljud, stillbild och rörligbild. Skolverket menar att nätmobbning innebär att skicka hot eller förolämpningar via mobiltelefon och e-post upprepade gånger. På 1980-talet genomfördes i Sverige och Norge en undersökning om hur omfattande mobbningen var i skolan. Resultatet visade att nio procent, eller 80 000 elever var mobbningsoffer och sju procent, eller 60 000 elever mobbade (Olweus 1999, s.12).

Professor och mobbningsforskaren Dan Olweus menar att flera tecken tyder på att mobbningen idag är mycket mer utbredd och har utvecklats till allvarigare former än för 10-15 år sedan. Första januari 2009 ändrades skrivningarna skollagen om kränkande behandling. Bestämmelserna om diskriminering skrevs också i den nya diskrimineringslagstiftningen. Dessa skollagar hanteras närmare i styrdokumentet. Vi har valt att genomföra en jämförande studie om nätmobbning utifrån några gymnasieskolors planer mot kränkande behandling i Västra Götalandsregionen.

De gymnasieskolor vi valt i vår undersökning använder sig även av begreppet likabehandlingsplan. Båda begreppen finns med beroende på vilken lag som beskriver planen. Begrepp vi använder oss av är plan mot kränkande behandling.

Kort historik

Internet har funnits för personligt bruk sedan mitten av 1980-talet. Yngre börjar allt mer använda sig av internet medan den tekniska utvecklingen går framåt. I en undersökning som World Internet Institute gjort visar det att på nio år, från år 2000 till år 2009, har nybörjaråldern för internetanvändare sjunkit från ålder 13 till 4 år enligt Findahl (2009). Internetutvecklingen under åren 2003-2008 har enligt Statistiska centralbyrån (SCB) (2008) ökat markant av tillgång och användning till internet i hemmet. År 2003 var antalet personer som hade tillgång till internet i hemmet knappt 4,7 miljoner. Under år 2003 fram till år 2008 ökade användandet med 1,3 miljoner. Enligt SCB har det totala internet användandet vid år 2008 uppgick till 6 miljoner personer hade tillgång till och använde internet i sina hem.

Mobiltelefonen har funnits för privatbruk i början av 1980-talet som var av en fastmonterad modell i bilen Brohult (2006). År 1987 introducerades de första ficktelefonerna som kallades för yuppienallar. Mobiltelefonerna har lett till att varje tioåring idag snart har en egen mobiltelefon enligt Magnusson (2004). Samtidigt ökar mediekonsumtionen av internet och mobiltelefonens användande när barndomen övergår till tonåren och fortsätter stiga enligt Erlandsson (2006). Mobiltelefonen har lett till att vi kan kommunicera med varandra när som helst på dygnet utan att vara bunden till en plats.

Den tekniska utvecklingen har lett till flera sociala arenor för kommunikation och flera former för social interaktion för ungdomar via internet. Mobiltelefoner har utvecklat till att idag vara mer funktionellt utrustade med snabb internet förbindelse med exempelvis 3G (tredje generationens mobilkommunikation), inbyggd kamera med möjlighet att ta still och rörligbild eller göra en ljudinspelning, möjlighet att lyssna på nerladdad musik eller radio, spela dataspel eller surfa på nätet och ladda ner mjukvara, application (app) till mobiltelefonen.

Textmeddelanden via mobiltelefoner har blivit allt populärare de senaste åren. Enligt en undersökning av Temo på uppdrag av Telia Mobile skickades bara i Telias nät 389 miljoner sms under år 2001. Det är en ökning med 210 procent på ett år (Hård af Segerstad 2002). Med dessa positivt sofistikerade tekniska lösningar har det möjliggjorts snabb mobilanvändning av text, ljud, stillbild och rörligbild på internet. Samtidigt tillkom en negativ och förödande möjlighet nämligen att utföra anonym nätmobbning. Utvecklingen har också medfört en positiv aspekt vid nätmobbning. Samtliga klienter som är anslutna till internet har en egen Internet Protocol adress (IP-adress), även kallad IP-nummer som består av ett siffermönster (Computer Sweden, 2010). IP-adressen identifierar en dator som är ansluten till internet. Genom en identifiering av en IP-adress finns en möjlighet till att kunna spåra, belägga och dokumentera anonym nätmobbning via lämplig mjukvara. Processen att spåra är inte enkel då IP-adresser skyddas av personuppgiftslagen (PUL).

Sedan mitten av 1980-talet men framför allt under 1990- och 2000-talet har mobbning lyfts fram i offentliga skolutredningar, Läroplaner och lagtexter (Skolverket 2009). Hemmet var förut en fristad dit mobbarna inte nådde, vilket förändrades i samband med fler former av social interaktion via internet och mobiltelefonen. Datainspektionen (2009) menar att då problemet med nätmobbning uppmärksammas har vuxna tvingas att inse att mobbning inte enbart sker på skolgården. Enligt den nationella organisationen Barns rätt i samhället (BRIS) har fler fall av nätmobbning rapporterats av medierna och BRIS anger att mobbning sker oftast utanför skoltid men är kopplad till skolans verksamhet (Skolverket 2009).

Syfte och frågeställning

Syftet med vår studie är att belysa hur gymnasieskolors plan mot kränkande behandling utformas, om det finns några skillnader i skolornas planer, se hur och om nätmobbning beskrivs i planerna samt relatera till vad litteraturen beskriver. Våra frågeställningar är:

1. Hur ser planen mot kränkande behandling ut i skolorna?
2. Vilka skillnader finns i skolornas plan mot kränkande behandling?
3. Hur beskrivs nätmobbning i skolornas plan mot kränkande behandling?

1. Genomgång av styrdokument

1.1 Plan mot kränkande behandling

”Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan” (Skollagen 2008:571, Kap. 14a, 8§).

I skollagen anger de att huvudmannen har ansvar för att bedriva ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling inom verksamheten. (Skollagen 2008:571, Kap. 14a, 6§).

Skollagen uppger om att personal på skolan har skyldighet att vidta åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling mot elever (Skollagen 2008:571, Kap. 14a, 7§).

Huvudmannen eller personal har skyldighet att vidta åtgärder mot kränkande behandling när personalen får kännedom om att en elev blivit utsatt för kränkande behandling i verksamheten (Skollagen 2008:571, Kap. 14a, 10§).

”En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier som avses i 15 §. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året. En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.” (Diskrimineringslagen 2008:567, Kap 3, 16§)

1.2 Värdegrunden och normer

”Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan 1. främja jämställdhet mellan könen samt, 2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.”
(Skollagen 1999:886, Kap.1, 2§).

Lpf94 anger om att skolväsendet ska utgå från demokratisk grund. Verksamheten i skolan ska utformas utifrån demokratiska värderingar, de som involveras av verksamheten på skolan ska värna om den gemensamma miljön och främja aktning för varje människas egenvärde. Skolan ska ta hänsyn till värden som människolivets okränkbarhet, individens frihet, integritet, människors lika värde, jämställdhet, solidaritet med svaga och utsatta. Lpf94 belyser vidare att ingen i skolan ska bli utsatt för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Skolan ska arbeta mot kränkande behandlingar och kunskap ska finnas för att kunna inta aktiva åtgärder mot främlingsfientlighet och intolerans. Det beskrivs skrivna normer i läroplanen som belyser riktlinjer och mål som bör följas. I Lpf94 anges att eleverna ska respektera andra människors egenvärde och integritet, inte acceptera att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling. De ska förstå och respektera andra folk i olika kulturer. Läraren ska förmedla de normer som finns för eleverna och de ska vidare tillsammans med övrig skolpersonal vidta åtgärder för att motverka kränkande behandlingar när dessa uppmärksammas (2006).

1.3 Skolverkets allmänna råd och kommentarer

I rapporten Skolverkets allmänna råd och kommentarer (2009) belyses hur en plan mot kränkande behandling bör utformas och uppföljas av skolans verksamhet. De verksamma i skolan som ansvarar för planerna är bland annat rektorer, lärare och elever. Planen ska redogöra vilka åtgärder som ska vidtas och hur åtgärderna genomförs, detta ska finnas med i efterföljande års plan. Planerna ska upprättas och följas upp tillsammans med eleverna. Planen ska integreras med ordningsregler, arbetsmiljöarbete samt utgå från ett helhetstänkande. Planen ska vara känd i verksamheten för både personal, elev och vårdnadshavare. Den bör innehålla långsiktiga mål och insatser för det främjande arbetet. Det ska dras slutsatser utefter kartläggningar om situationen i verksamheten. Det ska finnas konkreta mål och beskrivningar av de åtgärder som ska genomföras det kommande året för att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Tydliga rutiner för akuta och uppföljande åtgärder ska dokumenteras när kränkningar inträffat. Det ska finnas med i planen en beskrivning hur eleverna varit delaktiga i arbetet med att ta fram planerna. För att skapa en trygg miljö utan kränkningar och diskriminering behövs engagemang, delaktighet och kunskap hos personalen.

De begrepp som används i Skolverket (2009) för att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling kommer både från diskrimineringslagen och skollagen. Skolverket menar att begreppet mobbning är:

”...en form av kränkande behandling som innebär en upprepad negativ handling när någon eller några medvetet och med avsikt tillfogar eller försöker tillfoga en annan skada eller obehag...Kränkningarna kan vara

synliga och handfasta likaväl som dolda och subtila. De kan utföras inte bara direkt i verksamheten utan även via exempelvis telefon och Internet.”
(Skolverkets allmänna råd och kommentarer, 2009 s.8)

1.4 Utformning av plan mot kränkande behandling

Diskrimineringsombudsmannen (DO), Barn och Elevombudet (BEO) och Skolinspektionen (2009) har framställt en handledning som beskriver hur personal på skolorna kan lägga upp en likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling. Tanken med denna handledning är att skolorna ska kunna vara fria från och långsiktigt förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. De beskriver vad begreppen diskriminering, trakasserier och kränkande behandling står för:

”Diskriminering är när skolan på osakliga grunder behandlar en elev sämre än andra elever och missgynnandet har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller ålder.”(Skolinspektionen 2009, s.4)

Trakasserier och kränkande behandling:

”Gemensamt för trakasserier och kränkande behandling är att det handlar om ett uppträdande som kränker en elevs värdighet. Trakasserier och kränkande behandling kan vara:

- *fysiska (slag, knuffar)*
- *verbala (hot, svordomar, öknamn)*
- *psykosociala (utfrysning, grimaser, alla går när man kommer)*
- *texter och bilder (teckningar, lappar, sms, mms, fotografier, MSN och meddelanden på olika webbcommunities).”* (Skolinspektionen 2009, s.5)

Trakasserier:

”är uppträdande som kränker en elevs värdighet och har samband med:

- *kön*
- *etnisk tillhörighet*
- *religion eller annan trosuppfattning*
- *funktionshinder*
- *sexuell läggning*
- *könsöverskridande identitet eller uttryck*
- *ålder”* (Skolinspektionen 2009, s.5)

Kränkande behandling:

”är uppträdande som kränker en elevs värdighet, men som inte har samband med någon diskrimineringsgrund. Det kan vara att retas, mobba, frysa ut någon, knuffas eller att rycka någon i håret”.
(Skolinspektionen 2009, s.5)

Skolan ska upprätta två planer varje år, en likabehandlingsplan (enligt Kap.3, 16§ Diskrimineringslagen) och en plan mot kränkande behandling (enligt Kap.14, 8§ Skollagen) som kan sammanföras till en bara de uppfyller lagarnas krav. Planen ska följa en röd tråd mellan vision (skolan policy), kartläggning, tydliga mål, konkreta åtgärder och utvärdering. Eleverna ska erbjudas att vara delaktiga i arbetet med planen. De ser saker som inte

skolpersonalen gör, till exempel att vuxna inte ser vad som händer på internet elever emellan. Skolan ska i planen beskriva hur studieklimatet och miljön på skolan bör vara som språkbruk, närvaro och frånvaro, tillgänglighet i miljön för elever med olika funktionshinder, trygghet, ordningsregler, skolmat, skolresor, raster och fritid. Skolinspektionen, BEO och DO har tagit fram en checklista som skolpersonal kan använda sig av. Med hjälp av checklistan kan skolan bocka av det som ska finnas med i en plan mot kränkande behandling se Bilaga 1 (Skolinspektionen 2009).

2. Litteraturgenomgång

2.1 Etik i skolan och på nätet

Brytting (2008) belyser i *Lärarnas handbok om etik i skolan* och yrkesetik för lärarna som kan vara ett stöd för lärarna i moraliskt laddade situationer och öka lärarens moraliska kompetens. Han menar att etik handlar om hur människor är mot varandra. Läraren ska se varje elev, hjälpa dem att få självförtroende och sätta eleven i centrum. Det finns tre olika delar av moraliska kompetenser som varseblivning, reflektion och handling. Läraren ska kunna se när elevens integritet utsätts för påfrestningar och risker. Det kan vara svårt för en elev att förstå vad som hänt och att eleven blivit utsatt för kränkningar. Läraren måste kunna reflektera över vad som hänt och förstå vad som hänt utifrån andras perspektiv. Det räcker inte alltid att bara prata om vad som hänt utan handling måste ske.

Enligt Lpf94 (2006) har eleverna rättigheter och skyldigheter. Vilket innebär att eleverna ska kunna ta ansvar för sina studier och ha inflytande på undervisningens utformning. Eleven ska kunna ta egna initiativ, känna ansvar och påverka sin miljö. Skolan ska hjälpa eleven att utveckla sin förmåga till att ta etiska ställningstaganden. Eleven ska visa respekt för andra människor och inte acceptera att någon blir utsatt för kränkande behandling.

It-kommissionens hearing (1998) menar, att det inte finns någon egentlig skillnad mellan etik på nätet och etik i livets andra delar. Det förekommer till exempel förtal, hets mot folkgrupp, utnyttjande av underåriga både i nätet och utanför nätet. Den enskilda människan kan utöva makt på nätet och läraren behöver därför ha kunskap. Detta för att kunna sätta sig in i frågor och ge tid till samtal med eleverna om etik och moral.

Det är svårt att se etiken på nätet. Människor kan vara anonyma och undvika att ta ansvar. It-kommissionens hearing (1998) ställer sig frågan vem som har ansvar för etiken och moralen på nätet. Det går inte att lagstifta etik och moral på nätet för etiken har sin egen dignitet. Varje människa måste känna sitt eget ansvar och föra en dialog om etik. Ett etiskt förhållningssätt på nätet kan synliggöra problemet för att öka medvetenheten om hur människor bör agera.

2.2 Forskning om skolors planer mot kränkande behandling

Skolinspektionen (2009) presenterar i rapporten *"Skolors arbete med plan mot kränkande behandling - vilka brister skulle skolinspektionen hitta i din skola?"*. Här har skolinspektionen granskat ett slumpmässigt urval av landets alla skolors planer mot kränkande behandling. Statistik som presenteras i rapporten är en sammanställning av skolinspektionens tillsynsrapporter åren 2007 och 2008. *"Nio av tio skolor hade brister i eller saknade*

likabehandlingsplan” (Skolinspektionen 2009, s.3). Det framkommer att det finns stora brister i skolornas arbete med planen mot kränkande arbete. De vanligaste bristerna i skolornas planer är att den inte har en kartläggning av verksamhetens specifika behov och eleverna har inte varit delaktiga i framtagandet av planen.

Övriga brister är att förebyggande åtgärder inte presenteras i planen. Vuxen-elev perspektiv saknas och planen tar inte upp alla diskrimineringsgrunder. Det visade sig att det fanns brister på rutiner för uppföljning och dokumentation. Det fanns endast plan för rektorer. Tydlig ansvarsfördelning mellan rektorn och annan personal saknas. Det finns endast plan på huvudmannanivå. Planen är inte daterad och rutiner för akuta åtgärder saknas. Föräldrar och elever på skolan känner inte till planen och den tar inte upp annan kränkande behandling. Personalen känner inte till planen och kompetensutvecklande insatser finns inte med.

På gymnasieskolorna var den största bristen att det saknades en väl genomförd och använd kartläggning av verksamhetens behov. Skolinspektionen (2009) menar att det är viktigt att skolorna utvärderar sitt arbete mot kränkande behandling som kan förebygga, upptäcka och stoppa kränkande behandling. Skolinspektionen har utformat ett formulär som skolorna kan använda sig av för att se över sin plan mot kränkande behandling. I formuläret finns frågorna: Vilka brister gällande planen skulle skolan hitta i vår skola? Varför finns dessa brister? Vad ska vi göra för att åtgärda bristerna? Hur vet vi att våra åtgärder fått effekt?

I gymnasieskolorna hade 67% brister i sina planer, 16% saknade en plan mot kränkande behandling och 17% levde upp till författningarnas krav. I västra Götalands län var de vanligaste bristerna att det saknades en kartläggning av verksamhetens specifika behov och att eleverna inte deltar i arbetet med planen.

I Göteborg hade 8 skolor granskats varav 7 skolor hade brister i eller saknade en plan. I Lerums kommun hade 19 skolor granskats och 18 skolor hade brister i eller saknade plan mot kränkande behandling. I Ale kommun hade 13 skolor granskats och 12 skolor hade brister i eller saknade en plan. I Partille kommun hade 12 skolor granskats och samtliga skolor hade brister i eller saknade en plan. Ur *”Regelbunden tillsyn”* av Skolinspektionen (2009) har de tagit fram ytterligare granskning som visar på att det fortfarande är stora brister i skolornas plan mot kränkande behandling. I det här fallet har skolinspektionen använt 166 gymnasieskolor samt 978 grundskolor och 90% av dem hade brister i sin plan mot kränkande behandling.

Enligt Helena Olivestam på Skolinspektionen (personlig kommunikation, 11 november, 2010) är hennes erfarenhet att skolor ofta brister i att vara tillräckligt konkreta i sina handlingsplaner mot kränkande behandling. Skolinspektionen menar att nätmobbning på skolorna ska behandlas som alla andra former av kränkningar. Skolorna behöver identifiera problematiken nätmobbning i kartläggningen i deras plan mot kränkande behandling. Skolinspektionen menar att om någon blir utsatt för kränkande behandling på fritiden och att det påverkar skoltiden måste skolan ta med sådant i sin kartläggning. Det finns förebyggande åtgärder att vidta som till exempel att föra diskussioner med eleverna om vad man får och inte får göra på nätet.

Arne Forsman (2003) är psykolog som skrivit en doktorsavhandling på Luleå tekniska universitet ”*Skolans texter mot mobbning-reela styrdokument eller hyllvärmare*”. Han skrev denna avhandling för att skolan ska kunna ta del av innehållet och praktiskt använda i skolan som hjälp i arbetet mot mobbning. I doktorsavhandlingen nämns att det blivit vanligare att mobiltelefoner används för att skicka sms med kränkande innehåll till utsatta elever. Forsman har granskat skolans texter mot mobbning däribland planer mot mobbning. Även i den kommun som hade väl skriftligt genomtänkt plan mot mobbning fanns ingen statistik på antalet anmälningar. Det fanns ofta oklarheter vad skolorna skulle åtgärda och vad andra instanser skulle åtgärda. Forsman (2003) är tveksam till om texterna i planerna är till hjälp i skolan därför att skolan skriver texter efter färdiga mallar. Det framkommer lite om hur skolorna ska motverka mobbning och därför är det inte säkert att de går att använda praktiskt på skolorna. Han lyfter fram olika forskares undersökningar kring begreppet mobbning. Forsman (2003) belyser forskning av Eriksson, Lindberg, Flygare och Danebäck (2002) och i deras forskning tar de även hänsyn till socialisering inte bara det pedagogiska eller psykologiska kring begreppet mobbning. De använder sig av socialiseringsteorin som innebär att det i klasserna sker en socialisering bland elever, det bildas konstellationer, sociala koder och sociala subgrupper som kan spela roll i mobbningsammanhang.

2.3 Forskning och teoretisk anknytning

2.3.1 Traditionell mobbning

Olweus (1999) menar att traditionell mobbning är när en eller flera personer, vid upprepade tillfällen och under en viss tid, säger eller gör kränkande och obehagliga saker mot någon som har svårt att försvara sig. Mobbningen kan ta sig uttryck indirekt och direkt. Båda varianterna är lika smärtsam för den mobbade. ”*Vi vet att många av dessa barn och ungdomar blir mobbade under lång tid, ofta i många år*” (Olweus 1999). Olweus menar att flera tecken tyder på att mobbningen idag är mycket mer utbredd och har utvecklats till allvarigare former än för 10-15 år sedan. Forskning visar att två till tre gånger så många elever mobbas i skolan jämfört med på vägen till och från skolan. Omkring 50-75 procent av mobbningen äger rum under rasterna på skolgården, i korridorerna eller på mer undanskymda platser Olweus (1999). Mobbning och mobbningstendenser kan förekomma exempelvis under lektioner, skolan, lekplatser, fritidsgård och i idrottssammanhang.

Direkt mobbning innebär slag, sparkar, förolämpande ord, kränkande och hånfulla kommentarer eller hotelser. Direkt mobbning är ett större problem bland pojkar, men enligt Olweus (1999) förekommer det likväl en hel del direkt mobbning bland flickor. Mobbning bland flickor utmärks dock mest av indirekt mobbning och de använder sig mest av uteslutande metoder. Denna form av mobbning är svårare att upptäcka för omgivningen.

Indirekt mobbning innebär att bli utfrusen och inte få delta med i kompisgänget, att bli förlöjligad och baktalad samt att andra hindrar den mobbade från att skaffa egna vänner. Olweus (1999) menar att retsamhet som ständigt upprepas, trots tydliga tecken på obehag hos den som blir retad räknas också som mobbning. Mobbning kännetecknas av tre omständigheter enligt Olweus, detta vid negativt och eller elakt beteende, när något upprepas under en viss tid samt i en relation som utmärks av en obalans i styrkeförhållande mellan den mobbade och mobbaren. En mobbare omges gärna av en grupp på två-tre klasskamrater, ibland en helklass som stödjer mobbaren och som också själva medvetet deltar i mobbningsprocessen. Olweus (1999) menar att hans forskning inte har något stöd för antaganden kring en mobbares kännetecken, men beskriver några punkter som kan ses som huvudtendenser hos en mobbare:

- Mer positiv attityd till våld än elever i allmänhet.
- Ett starkt behov att dominera och undertrycka andra elever.
- Att hävda sig med hjälp av makt och hotelser och få sin vilja fram.
- Framstår som tuffa och visar föga medkänsla med elever som blir mobbade.
- Pojkar som mobbar är ofta fysiskt starkare än sina kamrater och mobboffret.
- Ofta hetsiga och impulsiva och har svårt att tåla hinder och misslyckanden.
- Har svårt att underordna sig regler.
- Uppträder ofta aggressivt också mot vuxna, lärare och föräldrar.
- Har lätt för att prata sig ur besvärliga situationer.

Olweus teorier om åtgärdsprogram mot mobbning är uppdelade på skol, klass och individnivå. Allmänna förutsättningar som skolpersonal och föräldrar bör ha är medvetenhet och ha ett aktivt engagemang. På skolnivå undersöker man via ett frågeformulär riktat till elever för att få fram anonyma svar om mobbning. Studiedag med tema mobbning ska finnas, bättre rastvaktsystem samt upprättande av samordningsgrupp vid skolan. På klassnivå är åtgärden att ha klassregler mot mobbning med beröm och sanktioner, regelbundna klassmöten med lärare och elever samt föräldramöten. På individnivå är åtgärderna mot mobbning allvarliga samtal med mobbare och mobboffer, samtal med föräldrar till berörda elever. Många likheter av Olweus teorier och åtgärder mot mobbning finner man i Österholmsmodellen.

Österholmsmodellen är en framarbetad metod från ”Mobbningsfriskola.nu”, som riktar sig till skolpersonal, föräldrar och elever. Den handleder om olika åtgärder samt förebyggande arbete mot mobbning i skolan. Åtgärderna är att alla vuxna bör vara goda förebilder, ingripa, bry sig, vara positiva mot eleverna och varandra. De vuxna ska kunna sätta gränser och aldrig acceptera dåligt beteende, inte ens på skoj samt ansvara för gruppindelningar. De vuxna ska ha enskilda samtal med de elever som mobbar och koppla in en elevvårdskonferens när mobbning uppstår samtidigt ska föräldrar meddelas. Klassföreståndaren ska ha mentor samtal med varje elev cirka en gång per månad angående trivsel, mobbning och om eleven har kamrater. Man undersöker skolpersonal och elever via frågeformulär om bemötande, mobbning och uppträdande gentemot personal och elev. Modellen beskriver att alla elever informeras om att mobbning inte får förekomma, varken i skolan eller utanför, varken i In Real Life (IRL) dvs. i chatt former, på nätet eller med mobiltelefonen mm. Utsatta ska få stöd av elevhälsan och övriga på skolan.

2.3.2 Nätmobbning

Professor Dan Olweus som forskat och skrivit om mobbing uttrycker att själva definitionen av begreppet mobbning är när man utsätter en eller flera för negativa handlingar upprepade gånger under en längre tid. (Olweus [ur Hans Erlandsson, 2006 s.104]) Enligt Brottsförebygganderådet (BRÅ) (2008) är själva begreppet mobbning inte en juridisk term. Vilket innebär att ingen kan dömas för mobbning i Sverige. BRÅ menar dock att är det självklart att mobbningen i sig ofta är ett brott mot lagen. De vanligaste brottsrubriceringarna i brottsutredningar med karaktären av mobbningsfall är förtal, förolämpning och olaga hot som även kan ske via internet.

Ur Skolverkets ”På tal om mobbning och det som görs” (2009) definieras nätmobbning genom den form av mobbning som sker med hjälp av tekniken via sms (short message service), chatt, e-post, snabbmeddelanden i olika program MSN Messenger och communities som exempelvis Facebook eller Hamsterpaj. Skolverket menar att innehållet i nätmobbningen

inte skiljer sig från den mobbning som sker ansikte mot ansikte. Mobbaren har samtidigt lättare att vara anonym och den som blir mobbad får samtidigt ingen fristad då mobbningen fortsätter utanför skolans område.

Erlandsson menar att nätmobbningen idag sker via elaka inlägg, fotomanipulation och därefter spridning på internet. Nätmobbningen sker också via blockering genom att inte lägga till någon (adda) på sin kompislista och vid annan gemenskap på sociala nätverks communities genom som exempelvis bloggar. Övergrepp av olika slag filmas med en mobiltelefon och därefter laddas filmen upp och läggs ut på internet exempelvis You Tube. Erlandsson påpekar att den utsatta får därmed genomlida övergreppen om och om igen. Nätmobbning sker också i form av anonyma och negativa hot med kränkande kommentarer. Exempel på kränkande kommentar återges nedan med exakt citering: *"Jag får 'catt-mezz' där de typ står: J*vla hora tjockis Cp (vet att de inte är nåt fel med de men de används som skälsord) Imårron ska jag mörda dig på lunchrasten :@ mm."* (Erlandsson 2006, s.106)

Nätmobbning är också kränkande kommentarer som sker i form av akronymer i det svenska och engelska språket. Enligt Karlsson (1997) uppfattas engelskan som internationellt, trendigt och prestigefyllt och svenskan som lite töntigt. Akronymer eller språkförkortningar skrivs via exempelvis sms, MSN för en snabbare kommunikation, för att spara utrymme i sitt teckenfönster och egen ansträngning enligt Språkforskaren Ylva Hård af Segerstad (2002). Hon menar att man har sett att ungdomar använder ett förkortat, grammatiskt relativt förenklat språk med starka inslag av framför allt engelska lånord. Exempel på kränkande förkortningar med exakt återgivning på engelska:

BFL - Big fat lady, BDU - Brain dead user, GAL - Get at life, BTOBD - Be there or be dead, CYA - Cover your ass, FOAD - Fuck off and die, FOB - Fuck off bitch, IH8Y - I hate you, STFU - Shut the fuck up, BIOYIOP - Blow it out your i/o port (Computer Sweden, 2010).

Hård af Segerstad (2002) menar att smileys kompletterar informationen. För att förstärka vissa förkortningar används även emotional icons dvs. smileys och som Gårdenfors m.fl. (2008) menar används även asterisker för olika handlingar (*blink*, *ler*). Meddelandet hos en mobbad mottagare kan lätt tolka innehållet i ett sms eller MSN som ironisk eller med en dubbelhet då man inte har ögon, röst eller det mänskliga ansiktet framför sig.

Datainspektionen presenterar statistik i sin rapport Ungdomar och integritet (2009) om olika typer av nätmobbning. Rapporten är baserad på 533 stycken pojkar och flickor inom åldersgruppen 14-18 år. Statistiken nedan i Datainspektionens tabell 3 (2009, s.9) visar andelen drabbade av olika former av nätmobbning. Datainspektionen sammanfattar att det är främst pojkar som utsätts för nätmobbning, med undantaget att flickor i mycket större utsträckning utsätts för sexuella trakasserier på nätet och är mycket hårdare drabbade.

Typ av negativ erfarenhet	Andel drabbade
Någon har skrivit oschyssta saker om dig på internet	48%
Någon har ljugit om dig på internet	42%
Någon har skickat sms till dig för att vara oschysst	31%
Någon har lagt ut bilder på dig mot din vilja	30%
Någon har sextrakasserat dig på internet	19%
Någon annan har uppgett sig att vara du på internet	17%

Jane Lagerqvist Jurist, Datainspektionen (personlig kommunikation, 10 december, 2010) menar att behandling av en IP-adress kan vara en behandling av en personuppgift. Personuppgiftslagen (PUL) blir i sådant fall tillämplig i processen för att kunna utföra en spårning av en anonym nätmobbning.

Anders Lotsson Computer Sweden (personlig kommunikation, 13 december, 2010) menar att för att kunna bli anonym krävs ett konto hos en internet leverantör av anonymisering som exempelvis Dold.se, Flashback eller Relakks. De tjänsterna använder kryptering mellan användare och server. Programmet krypterar informationen och styr sedan kommunikationen till anonymiseringsservern. Mottagaren kan spåra informationen till anonymiseringsservern, men inte längre enligt Lotsson.

Processen att spåra anonym nätmobbning till en enskild individ är inte enkel enligt Anders Lotsson Computer Sweden (personlig kommunikation, 13 december, 2010). Lotsson menar att det inte brukar gå att spåra en IP-adress till en enskild individ då det är brist på IP-adresser. Bristen har att göra med en äldre version 4 av internetprotokollet IP. Därför kan varje enskild användare inte få en egen IP-adress förrän alla har gått över till en nyare version av internetprotokollet IP version 6. Han menar att varje organisation (internet leverantör) har en pool (ett visst antal) med IP-adresser som delas ut till de internetanvändare som är aktiva för tillfället. Samma person kan ha olika IP-adresser vid olika tillfällen. Samma IP-adress kan därför ha använts av många personer enligt Lotsson.

För att få reda på vilken användare som disponerade en viss IP-adress vid ett visst tillfälle måste informationen begäras från operatören exempelvis Telia. Denna information räknas som personuppgifter och skyddas av PUL som inte får lämnas ut. Undantag för att spåra en IP-adress gäller vid brottsmisstanke exempel ett e-post med hotelser. Processen att spåra vid nätmobbning är som första steg en polisanmälan. Polisen begär därefter ut uppgifter om vem som var bakom IP-adressen. Enligt Lotsson är det inte säkert att IP-adressen räcker för att identifiera en person. I en familj finns flera internetanvändare av samma IP-adress. Har ett hushåll eller en skola ett trådlöst nätverk kan grannen utnyttja det.

I Elza Dunkels avhandling (2007) ”*Bridging the distance-children’s strategies on the internet*” framkommer det att barns syn på internet skiljer sig från media och vuxnas uppfattning. Dunkel beskriver i sina teoretiska utgångspunkter vad childism är. Childism är fördomar eller diskriminering av de unga. Vidare är det ett erkännande av maktstrukturer som diskriminerar barn. Genom att använda sig av begreppet childism förstod hon vilken makt hon hade i förhållande till sina informanter. Informanterna är de unga hon intervjuat. Detta begrepp hjälper henne att ifrågasätta sina tidigare idéer och ändra sitt perspektiv. De unga är medvetna om farorna på internet och har skapat strategier för att möta dessa faror. Unga kan mer om internet än vuxna, men de vuxna kan mer om etik, lagar, pedagogiska och mänskliga aspekter.

I Dunkels bok ”*Vad gör unga på nätet*” (2009) står det att ny teknik inte levereras med färdiga förhållningsregler utan vi måste utarbeta dem själva. Det finns många föreställningar och fördomar om nätet som kanske inte är sant. De strategier som finns är kända hos unga och förövare, dock inte hos föräldrar och lärare som egentligen skulle ha nytta av kunskapen. Dunkel (2009) menar att mobbare och offer inte är anonyma på nätet för ofta vet de vem den andre är. Det finns inget som säger att nätmobbning är en vanligare, djupare eller svårare form av mobbning. En risk med att använda ordet nätmobbning är att det blir ett nytt begrepp för unga att använda sig av som får dem att verka mer annorlunda än de är. Dunkel (2009) menar att det egentligen inte är någon större skillnad mellan nätmobbning och skolgårdsmobbning.

Dunkel (2009) menar att skolan kan föra diskussioner om unga och nätet som elever och föräldrar sedan får ta del av. Lärare behöver se de problem som uppstår på nätet som mänskliga problem och inte som något tekniskt.

Carina Näslundh har skrivit artikeln ”*Mobilen och internet-mobbingsredskap och livlina för tonåringar*” (2006) där hon behandlar en ännu inte publicerad undersökning av Robert Slonje. Slonje menar att offren inte alltid berättar om de blivit utsatta för nätmobbning. De som inte själva blivit utsatta för nätmobbning, ansåg att det inte var lika allvarligt som traditionell mobbning. Om inte denna mobbning tas på allvar blir offren mycket ensamma. Slonje tror att en anledning till att unga inte berättar att de blivit utsatta för nätmobbning är för att de är rädda att bli i fråntagna sina mobiltelefoner eller få begränsat datoranvändande. Nätmobbning sker även efter skoltid och de mobbade har ingenstans att gömma sig. Det värsta som de unga upplevde var att bilder eller videoklipp spreds på internet eller mobiltelefonen.

3. Metodbeskrivning

3.1 Urval och metod

Vi valde att avgränsa vårt urval till fem stycken gymnasieskolors planer mot kränkande behandling i Västra Götalandsregionen. De gymnasieskolor som deltagit i vår undersökning är Ale gymnasiet, Lerumsgymnasiet, Munkebäcksgymnasiet, Mikael Elias Teoretiska och Porthällagymnasiet.

Vår undersökning är en jämförande studie. Först beskriver vi hur planerna ser ut och sedan analyserar vi planerna utifrån av Skolinspektionens checklista (2009) för vad som bör finnas med i en plan, se Bilaga 1. Vi fokuserar särskilt på hur nätmobbning är beskrivet i planerna. Resultatet av vår analys ställer vi sedan i relation till styrdokument och övrig litteratur. Vi presenterar inte alla skillnader mellan planerna i detalj. Utifrån Skolinspektionens checklista (2009) och Skolverkets allmänna råd (2009) inriktar vi oss på följande frågor.

- Aktuell plan, uppföljning och utvärdering
- Samverkan med eleverna
- Kartläggning och nulägesanalys
- Mål
- Åtgärder
- Resurser

Våra primära källor är skolornas plan mot kränkande behandling. Övriga källor är styrdokument som skollag, Läroplan för de frivilliga skolformerna 1994 (Lpf94) och Skolverkets allmänna råd och kommentarer. Härutöver tillkommer andra underlag och rapporter från Skolinspektionen, Skolverket, Datainspektionen, Statistiska centralbyrån (SCB) och Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Övrig litteratur är avhandlingar, böcker, artiklar och tidsskrifter som har med nätmobbning att göra. Vid uppsatsens skrivprocess, utformning, strukturupplägg har vi valt att använda oss av litteratur som Stukát (2005) och Svedner m.fl. (2004). Validiteten i vår studie stärks genom användning av tidigare forskning och styrdokument.

3.2 Etiska överväganden

Planerna mot kränkande behandling är en offentlig handling som allmänheten har rättighet att tillgå och samtycke behövs därför inte från gymnasieskolorna. De gymnasieskolor som ingått i studien har kontaktats och informerats om vårt syfte med studien enligt forskningsetiska principer som rör informationskravet och samtyckeskravet i vår jämförande litteraturstudie. I studien ingår underlag från tjänstemän från myndigheter. Vi har fått samtycke till att använda deras namn i vår studie. Även dessa tjänstemän fick information om vårt syfte med studien.

3.3 Procedur

Via internet, e-post och telefon ställde vi en förfrågan till våra valda gymnasieskolor för att få tillgång till deras plan mot kränkande behandling. Övriga kontakter har även skett via telefon och e-post. Vi har sökt efter lämplig litteratur genom telefon, internet på Stadsbibliotekets

sökmotorer, sökt via internet på Göteborgs Universitet efter lämplig litteratur som berör nätmobbning. Vi har även valt att diskutera litteraturen vi valt i förhållande till de resultat vi fått fram.

Stadsbiblioteket har varit en viktig källa i vår studie. Vi reserverade och hämtade litteratur om nätmobbning från Stadsbiblioteket och Biblioteket för Högskolan för Scen och Musik i Göteborg. Vi har sökt litteratur på internet om nätmobbning, elektronisk mobbning och traditionell mobbning. I samband med skrivprocessen har vi valt vid citering av sms, akronymer och engelskspråkiga förkortningar att visa på karaktären i citat som innehåller stavfel utan att markera med [sic!] som Stukát (2005) rekommenderar. Vi är medvetna om stavfelen i utvalda citat. Vår avsikt i processen är att medvetet göra och påvisa den äkta karaktären, känslan och innehållet av citat i bl.a. sms.

4. Resultat

4.1 Hur ser planen mot kränkande behandling ut i skolorna?

4.1.1 Lerumsgymnasiet

Lerumsgymnasiet ligger centralt med närhet till transportförbindelser, bibliotek och affärer. Gymnasiet har 1550 elever och cirka 200 i personalen. Det finns 12 stycken olika utbildningsprogram. Gymnasiets plan mot kränkande behandling finns på deras hemsida.

Lerumsgymnasiet har framställt en plan till personal på skolan och en populärversion till elever och vårdnadshavare som omfattar totalt 16 sidor. Som inledning i deras plan anger de vad läroplanen beskriver om demokrati, vilka värden som skolan ska förmedla och vad det står i skollagen om vad skolan har för krav. Olika definitioner om diskriminering, trakasserier, kränkande behandling och vad mobbning innebär presenteras. I planen beskriver de olika delar som skall ingå i arbetet mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Varje elev har en egen elevmapp där skolan dokumenterar om diskriminering, kränkande behandling och en handlingsplan om vad som ska göras. De som har tillgång till elevmappen är mentorn, personal i elevhälsan, antimobbingsgruppen och skyddsombudet. I planen står det om vilka rättigheter och skyldigheter eleverna har angående likabehandling. Som förebyggande arbete har de en kurs som heter livskraft där målen är att skapa och stödja relationerna mellan ungdomarna, mellan ungdomarna och de vuxna. Kursen ska stärka elevens självkänsla och delaktighet i skolans arbete. I kursen belyser de människors lika värde, genusfrågor och om droger.

I planen finns det rutiner för kartläggning och nulägesrapport. De använder sig av Örebroenkäten för att få reda på hur eleverna mår och uppfattar sin situation på skolan. De nämner att de använder Örebroenkäten, men beskriver inte vad den innebär. Under utvecklingssamtalen kan de också få fram hur eleverna mår som sedan dokumenteras i elevmappen. De har klasskonferenser där de diskuterar hur situationen ser ut i klassen och tar fram de sju diskrimineringsgrunderna som underlag. Skolsköterskan har hälsosamtal med alla elever i årskurs 1. De har en antimobbingsgrupp som består av olika personalgrupper. År 2010/2011 beräknar skolan vara klar med att ta fram kamratsstödare. På skolkonferensen kan elever, olika personalgrupper diskutera frågor som har med diskriminering och kränkande behandling att göra, där det framgår om det begås brott mot de sju diskrimineringsgrunderna. Det finns skyddsombud på skolan och ett elevråd som ska förebygga brott mot diskrimineringsgrunderna och mot kränkande behandling.

I planen finns det nerskrivet rutiner som beskriver hur de skall gå tillväga när de ska upprätta en ny plan mot kränkande behandling. I den nya planen tar de med utvärderingen från Örebroenkäten. Det finns nerskrivet rutiner för att upptäcka, utreda, analysera mobbning. Rutiner för hur de ska åtgärda kränkande behandling finns. De beskriver i dessa rutiner att all personal är skyldiga att rapportera vid misstanke om diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling förekommer. De anger i rutinerna att om det är något som sker utanför skoltiden, uppmanas vårdnadshavare att agera, exempelvis göra en polisanmälan. Personalen ska befinna sig i skolans gemensamma lokaler där även eleverna befinner sig i varje vecka. Om en elev blir utsatt för kränkningar ska det startas en utredning och ett ärende skapas för att vidta åtgärder.

Planen innehåller en modell/mall som personalen ska arbeta efter som bygger på samtal med de inblandade parterna. Föräldrar och vårdnadshavare ska kontaktas inom 24 timmar efter första utredningssamtal. Det långsiktiga arbetet handlar om att förebygga, sprida kunskaper och skapa ett gott klimat på skolan. Personal och elever informeras en gång per termin om var de kan vända sig vid misstanke om någon kränks eller diskrimineras. Skolledningen kan besluta om kompetensutveckling bland personalen.

I populärversionen som är till elever och vårdnadshavare anger de definitioner om vad kränkningar är och vad de sju diskrimineringsgrunderna innebär. De meddelar om vem man kan vända sig till vid misstanke om kränkande behandling. Det finns telefonnummer till Diskrimineringsombudsmannen och Barn och Elevombudet. De beskriver här vad som händer när det upptäcks diskriminering, kränkningar och mobbning. Här beskriver de klart och tydligt vem som gör vad på skolan, även rollen som vårdnadshavare och eleverna har.

4.1.2. Mikael Elias Teoretiska

Under början av 1960-talet grundades Mikael Elias NTI-skolan som äger Teoretiska. Teoretiska finns idag på tolv orter i Sverige och har bedrivit utbildning på gymnasienivå i snart 40 år. Gymnasiet i Göteborg startade år 2008 och har cirka 350 elever. Mikael Elias Teoretiska erbjuder elever tre programriktningar: Samhäll, Natur och Teknik. Under skoltid har eleven tillgång till en bärbar dator under sin studietid. Gymnasieskolan finns beläget centralt på Lindholmen i Göteborg. Gymnasiets plan mot kränkande behandling omfattar sammanlagt 17 sidor.

Skolan har utformat en plan mot kränkande behandling som riktar sig gemensamt till elev och läraren på skolan. De har upprättat en plan mot kränkande behandling avsett för åren 2010/2011. I planen beskrivs innehåll om lagar, definitioner, om planens tillkomst, skolans egna visioner, mål kopplat till likabehandling, kränkande behandling, skolans kartläggning, nulägesanalys av likabehandlingsfrågor och mål. Det framkommer i planen om skolans förebyggande arbete för trygghet och trivsel. De beskriver åtgärder i händelse av kränkande behandling. De beskriver även deras uppföljning och utvärdering.

I deras plan beskriver de historik om hur lagen trädde ikraft 2006 mot diskriminering och kränkande behandling av barn och elever. Detta medförde att skolans ansvarsskyldighet ökade ytterligare. Vidare beskrivs det att en skollagförändring trädde i kraft den 1 januari 2009. Det förklarar att skolan årligen måste upprätta en plan mot kränkande behandling. I planen står vad skolan konkret måste göra för att uppfylla lagstiftningen. Att arbetet kring planerna ska vara ett naturligt inslag i skolans vardag, att eleverna och all skolpersonal ska vara delaktiga i arbetet med planerna. Eleverna ska även vara delaktiga i arbetet med åtgärder, uppföljning av skolans nulägesanalys och agera i händelse av kränkande behandling. Motverka hot, våld eller diskriminering. Skolan upprättar också en likabehandlingsgrupp varje termin som består av en skolsköterska, två lärarrepresentanter samt en elev per klass. I planen står det om skolans skyldighet att göra en utredning om en elev blivit utsatt för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling.

Det beskrivs hur ansvarsfördelningen är upplagd för ett förebyggande arbete. Gruppen följer upp vilka förebyggande åtgärder som ska genomföras och har genomförts i arbetet mot kränkande behandling vid minst två tillfällen per år. I planen mot kränkande behandling finns en handlingsplan för olika parter när åtgärder väl måste vidtas. Handlingsplanen beskriver att förebyggande åtgärd är att sprida information om skolans likabehandlingsarbete till elever, föräldrar och personal. Utbilda nyanställda lärare. Planera åtgärder, aktiviteter utifrån målen i

skolans plan mot diskriminering och initiera nya mål. I planen belyser de förebyggande arbete för trygghet och trivsel. Deras viktiga faktor i det förebyggande arbetet är trivsel höjande arbete i form av gemensamma traditioner. Skapa kontaktytor mellan årskurser, klasser och program. Att elever ska få en sund livsstil. Eleverna ska lära sig att sätta upp realistiska mål och utvärdera dessa. Att i klassrummet ha återkommande samtal om etik och moral. Uppmärksamma olämpligt språkbruk mellan elever och markera det gemensamma ansvaret för trivseln i klassen.

Skolan beskriver om begreppen direkt och indirekt diskriminering. I planen framgår det olika exempel på trakasserier och kränkande behandlingar som: fysiska som att bli utsatt för slag och knuffar, verbala som att bli hotad, kallad hora och bög, psykosociala som att bli utsatt för utfrysning, ryktesspridning och slutligen text- och bildburen kränkning som klotter, brev och lappar, e-post, sms, mms. Skolan definierar själva vad mobbning är: *”Mobbning är när den som utsätts kränks vid upprepade tillfällen, vilket skiljer mobbning från andra former av kränkande behandling. Vidare råder en obalans i makt mellan den som mobbar och den som utsätts för mobbning.”* (Mikael Elias Teoretiska, 2010). I planen beskrivs vidare att mobbning är en subjektiv känsla hos eleven och att den är svår att upptäcka då den ofta är dold för vuxna. I planen beskrivs om hur kränkta elever uppvisar ibland vissa beteende så som oförklarlig ovilja att gå till skolan, har ont i mage eller huvud, inte vill berätta om skolan, är tystlåten och nedstämd. Att eleven är ensam i skolan och på sin fritid.

4.1.3. Ale gymnasiet

Ale gymnasiet startades 1995 i en unik byggnad skapad av en av Sveriges främsta arkitekter, Gert Wingårdh. De har 598 elever. Gymnasieskolan erbjuder elever nio olika programriktningar. Eleverna har möjlighet till egen dator på skolan under sin studietid. Ale gymnasiet finns beläget i Nödinge, cirka 20 minuter från Göteborg. Gymnasiets plan omfattar totalt 7 sidor.

Allra först i deras plan mot kränkande behandling presenterar de regeringens nya lagförändring som förbjuder diskriminering, annan kränkande behandling av barn och elever. I planen hänvisar de till lagförändringen som skedde den 1 april 2006 och formulerar att lagen gäller alla skolformer från förskolan till komvux. Vidare står det i planen att lagen ska skydda elevers rättigheter och se till att alla blir lika behandlade. Eleverna ska känna sig trygga och inte bli diskriminerade eller trakasserade för kön, folkgrupp, religion, sexuell läggning och eller funktionshinder. Vidare står i planen att kränkande behandling är det övergripande begrepp som används i lagen, som omfattar mobbning, trakasserier och diskriminering. Kränkning beskrivs som en behandling som kan vara fysisk genom att bli utsatt för slag och knuffar. Verbal kränkning genom att bli hotad eller kallad hora, bög eller fetso [sic!]. Psykosocialt genom att bli utsatt för utfrysning och ryktesspridning eller text och bildburen kränkning kan ske genom klotter, brev och lappar, e-post, chattsidor, sms och mms.

I planen beskriver de om skolans förebyggande åtgärder och uppföljning. Utredning sker och både personal och elever måste tydligt visa hur de arbetar för att skydda elever mot kränkande behandling. De har en formulerad plan som beskriver vad som måste göras för att hindra kränkning. Varje år görs en uppföljning och undersökning om planen följs. Även uppföljning om planen behöver aktualiseras då de formulerar att planen är ett levande dokument. Skolan måste utreda, förhindra fortsatta trakasserier och annan kränkande behandling om en elev anmäler att han eller hon blivit utsatt. De anger i planen att om skolor i allmänhet brutit mot lagen mot diskriminering kan de tvingas att betala skadestånd genom till exempel ersättning

om kläder blivit förstörda. Den som har ansvar för skolan måste kunna bevisa att den gjort allt som går att göra för att förhindra kränkande behandling.

I planen framgår att alla verksamma på skolan ska vara delaktiga i det långsiktiga och förebyggande arbetet mot diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling. Miljö på skolan ska präglas av varma och tillitsfulla relationer. Alla i skolan ska bli sedda, respekterade och uppskattade. Ansvarsfördelningen beskrivs i åtgärder på organisationsnivå, skolnivå, klassnivå, individnivå. På organisationsnivån beskriver de att frågor som berör skolans arbetsmiljö hanteras och beslutas av skolledning och förvaltningschef. Skolledningen har det övergripande ansvaret för att kartlägga det som kan vara direkt eller indirekt diskriminerande i verksamheten. Skolledningen ansvarar även för att det kontinuerliga arbetet med planen och värdegrundsfrågor. Vidare nämns att skolans samordnare på organisationsnivå har till uppgift att arbeta med grupper som kan bli utsatta för kränkande behandling. Toleransgruppen har till uppgift att arbeta för fler kamratfrämjande åtgärder på alla nivåer.

På skolnivån är ansvarsfördelningen förlagd på elev och personal. Värdegrundsgruppen ska arbeta med olika aktiviteter som exempelvis värdegrundsdag. Gruppen planerar ett långsiktigt arbete med återkommande aktiviteter rörande värdegrundsfrågor och återkommande aktiviteter för att skapa en vi känsla på skolan. Det kan vara luciafirande, julshow och spex. Elev och personal utbildas kontinuerligt i värdegrundsfrågor. När akuta behov behövs rörande frågor om diskriminering genomförs ett nära samarbete med programrektorn. På skolnivå är även ansvaret att ge information till elever och personal varje läsårsstart om planen och årets planerade arbete.

På klassnivå ansvarar studiehandledaren vid terminsstart att informera om värdegrunden och vad den står för. På klassrådet diskuteras värdegrundsfrågor utifrån uppkomna situationer. Varje klass ska utforma med sina studiehandledare de regler som ligger till grund för att skapa en god arbetsmiljö i klassen. Reglerna ska följas upp kontinuerligt på klassråd. Teambildning och liknande aktiviteter anordnas när de tar emot nya elever till årskurs ett och när nya klasser bildas i år två. All personal ska ge hopp om att kränkningar kan stoppas och att alla lärare på skolan bör ha i åtanke att kränkande behandling ofta är ett dolt problem. Lärare ska vara uppmärksamma på om någon drar sig undan och i så fall prata enskilt med den eleven. Läraren ska vid behov föra det vidare till elevhälsoteamet.

Det förs fram på individnivå att studiehandledaren är den främste elevvårdaren och ska följa elevens sociala situation på skolan. På utvecklingssamtalen ska frågor om någon på skolan utsätts för kränkande behandling tas upp. Elevhälsoteamet ska träffas regelbundet för uppföljning och beslut om eventuella åtgärder i enskilda fall. Vidare belyses i planen om utvecklingsområden för skolan att skapa goda och gemensamma traditioner. Att engagera fler elever i både värdegrunds och toleransgrupperna. Främja goda relationer i alla personalgrupper för en öppen och tillåtande arbetsmiljö. Skolan ska ha en viss rutin för att upptäcka diskriminering och annan kränkande behandling på organisation, skol, klass och individnivå. Planen belyser att diskriminering och annan kränkande behandling ska utredas, åtgärdas och följas upp. Det finns med en bilaga som förklarar genomgående hur åtgärder ska vidtas vid någon form av kränkande behandling, i bilagan hänvisas man allra först till skollagen 1 Kap 2§.

En anmälan går till genom att den skolpersonal som blir vittne till kränkande behandling omedelbart måste markera eller se till att handlingen stoppas just då och därefter anmäla

händelsen till någon i elevhälsoteamet. Elevhälsoteamet träffas skyndsamt och samlar information om när, var och hur kränkningen skett. Teamet bestämmer därefter tidpunkt för samtal med den eller de som kränkt med den utsatte. Två personer ur teamet väljs ut för att gemensamt föra samtalet. Om flera utsatt någon för kränkande behandling förs samtalen med eleverna en i taget för att de inte ska bli påverkade av varandra. Samtalet fortsätter nästa dag och följs upp med ytterligare samtal en till två gånger med en till två veckors mellanrum. Vid behov planeras fler samtal in.

Information lämnas till den utsattes föräldrar efter samtalen med den kränkande. Anledningen till det är att föräldrar inte själva skall ta kontakt med den kränkande eller dennes föräldrar. Den som kränker bör vara oförberedd på samtalet med elevhälsoteamet eftersom överraskningsmomentet är viktigt för ett framgångsrikt resultat. Vid allvarliga fall av kränkande behandling kallas berörda föräldrar till ett samtal där rektorn deltar. Vid misstanke om brott enligt Brottsbalken ska skolan göra polisanmälan via skolledningen.

4.1.4 Munkebacksgymnasiet

Munkebacksgymnasiet är Göteborgs största medie- och designgymnasium. Skolan tillkom år 1963, inledningsvis bestod skolan av gymnasium och grundskolans högstadium. Efter 1983 blev skolan ett vårdgymnasium och på mitten av 1990-talet kom Medieprogrammet till gymnasiet. På 2000-talet blev skolan ett renodlat mediegymsium. Skolan har 410 elever och erbjuder tre programinriktningar: Media, Samhällsvetenskap-media och Estet-Media. Munkebacksgymnasiet har under två års tid arbetat med "ett till ett konceptet". Det innebär att varje elev lånar en bärbar dator under hela sin studietid. Gymnasieskolan finns beläget på evenemangsstråket på Skånegatan i Göteborg. Planens omfattning är 9 sidor.

Munkebacksgymnasiets plan mot kränkande behandling innehåller åtgärder vid hot, våld och misshandel på skolan. Arbetsplan mot mobbning och kränkande behandling. Att stoppa akut mobbning. Handlingsplan mot mobbning och Österholmsmodellen. Målet i deras plan är att gymnasiet ska vara en arbetsplats fri från kränkande attityder och särbehandlingar. Verksamheten ska främja de anställdas såväl som elevernas lika rättigheter. Skolan ska kännetecknas av tolerans och respekt som att alla ska vara delaktiga i och medansvariga för. Genom ett aktivt jämställdhets-, jämlikhets- och mångfaldsarbete vill gymnasieskolan skapa en miljö, en medvetenhet som stöder processen att se, förstå, värdesätta och tillvarata mångfalden bland all personal, alla elever och de i sin omvärld.

I målen anger de om ansvarsfördelningen på skolan att skolledarna har det övergripande ansvaret för att relevant information förs ut till personal och elever. Att möjlighet till dialog ska finnas. Studiehandledarna ansvarar för att information förs ut till eleverna och att även där finns möjligheter till dialog. I planen hänvisar gymnasieskolan till lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och eleven SFS nr 2006:67. Med tillägget att ingen elev eller personal får bli särbehandlad, utesluten i direkt handling eller av strukturella skäl på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion, sexuell läggning eller funktionshinder. Målen är också att elever ska känna trygghet i skolan och få goda förutsättningar för att lyckas i sitt skolarbete. Ta ansvar för sina studier och sitt handlande. Tillsammans med övriga på gymnasiet skapa en god miljö och stämning på skolan. De menar att skolans måtto är att alla stilar är välkomna som syftar på att värna om varje individs rätt och möjlighet till att få vara som man är inom lagens och demokratins gränser. Det är viktigt med bra kamratskap och goda vuxna föredömen för att hitta sin personlighet under tonårstiden, då det är ett sökande för många.

De beskriver förebyggande arbete, ansvarsfördelning och uppföljning uppdelat på organisationsnivå, gruppnivå och individnivå. På organisationsnivå har all personal ansvar för att förebygga arbete samt delge information, upptäcka och förhindra våld, rasism, kränkningar och diskrimineringar. Munkebacksgymnasiet har en egen handlingsplan upprättad mot mobbning samt mot våld, hot och misshandel. Om mobbningen inte upphört använder de sig av Österholmsmodellen. Enligt Österholmsmodellen ska alla elever informeras om att mobbning inte får förekomma, varken i skolan eller utanför, varken i IRL (In Real Life) dvs. i chatt former, mobiltelefon, på nätet med mera och att de kan vända sig till mobbningsteamet eller annan vuxen för att få hjälp. Undervisningen ska baseras på skolans värdegrund samt att ett samarbete mellan lärarnas arbetslag och elevhälsoteam via remisser och/eller direktkontakter ska ske. Elevhälsoteamet ska ha regelbundna möten. På organisationsnivå ska regelbundna samtal med elever och föräldrar ske för ett förebyggande arbete. Samtliga elever och vårdnadshavare informeras om Göteborg stad utbildnings drogpolicy. För att stärka samhörigheten mellan alla på skolan anordnas skolgemensamma aktiviteter exempelvis aula samlingar. Det förebyggande arbetet på gruppnivå innefattar att lärare och elever aktivt ska arbeta med värderingar och attityder i klasserna. Skapa förutsättningar för en aktiv elevdemokrati genom elevråd, skolkonferenser och programråd. Skolan ska erbjuda möjligheter till att delta i internationellt hjälparbete Munkebacks Internationella Förening.

Det förebyggande arbete på individnivå ska eleverna få möjlighet till goda vuxna relationer. Samt att elever har kunskap om rättigheter såväl som skyldigheter, bl.a. nätmobbning och trakasserier per sms som ständigt behöver diskuteras. Eleverna är delaktiga och har inflytande på sina studier och studiesituation samt ska aktivt arbeta för att främja goda kamratrelationer. Vidare anger de om uppföljning som ska ske med snabba insatser, skriftligt uttryckt att aldrig sopa något under mattan. Alltid dokumentera incidenter, vidta och planera åtgärder i samarbete med elevhälsoteamet och skolledning. Minst en gång per läsår ska skolan utvärdera arbeten utifrån planen och revidera den om behov framkommer.

I planen beskrivs det om utbildningsinsatser genom engagemang, delaktighet och utbildning på alla nivåer en grund som står för långsiktig framgång. Skolan ska genom medveten rekrytering verka för att personalens sammansättning i ökad grad återspeglar samhällets mångfald när det gäller genus och etnisk bakgrund. Särskilt uppmuntras dessa individer att söka arbete på skolan. Genom en ökning av den etniska mångfalden i personalgruppen förstärks gymnasiets totala kompetensnivå för ökad möjlighet för eleverna att få en god utbildning. Skolans stödprocesser ingår i förebyggande åtgärder genom aktivt drogförebyggande arbete för att främja elevernas hälsoarbete. Det sker genom att aktivt följa upp frånvaro i skolarbetet. Rektorn har det övergripande ansvaret för att det bedrivs ett målinriktat likabehandlingsarbete. Till sin hjälp i arbetet har rektorn de olika personalgrupperna. De rutiner som råder är att vid anmälan, utredning, åtgärder och dokumentation ska rektorn och elevhälsan kontaktas. Rektorn ansvarar även för att ny personal informeras om planen med tillhörande handlingsplaner vid introduktion.

Elevrådet ska vara delaktiga i arbetet med planen och delta i den årliga utvärderingen. Uppföljning och utvärdering av planen sker en gång per år som rektorn ansvarar för. Till den årliga utvärderingen ska studiehandedare stödja eleverna i klassrådet i arbetet beträffande diskrimineringslagen och planen. Syftet är att tillföra förbättrade synpunkter i en reviderad plan mot kränkande behandlingar.

4.1.5. Porthällagymnasiet

Porthällagymnasiet ligger centralt med närhet till transportförbindelser, bibliotek och köpcentra. På gymnasiet finns det runt 800 elever. Det finns 10 stycken olika programinriktningar att studera på. Planen mot kränkande behandling finns tillgänglig på deras hemsida och omfattar totalt 8 sidor.

I deras plan utgår de från diskrimineringslagen (2008:567), skollagen 14a Kap, läroplanen (Lpf94) samt porthällas vision och kartläggning. Planen skriver de ska finnas tillgänglig för elever, föräldrar och personal på deras hemsida. De beskriver hur de vill ha det på skolan som trivsel, demokratiska värderingar och att möta varandra med respekt. Det ska vara en trygg och säker arbetsmiljö. De eftersträvar hållbar utveckling. Alla är lika värda och har personligt ansvar för miljön på skolan.

De beskriver i sin plan mål för läsåret 2010/2011. I målen anger de förslag på åtgärder som aktiviteter, temadagar, friluftsdagar, fler vuxna bland eleverna, samverkan med ungdomens hus, utöka sittplatser på café Cacao i kulturum och samlevnadsundervisning i årskurs 2. De vill bilda trygghetsgrupp med elever, lärare, elevhälsa och rektor. De vill uppnå ökad respekt, förståelse för varandra och att alla får synas på skolan. De vill uppnå en högre trygghet och studiero. De har med en nulägesanalys och beskriver där att de har en elevenkät som genomförs varje år med frågor om utanförskap. De nämner att de gör en kartläggning av trivsel och trygghet som utgått från klassrumsdiskussioner. Kartläggning beskrivs inte i planen. De nämner att kartläggningen delges elever och personal.

Förebyggande arbete för att främja trygghet och trivsel beskrivs både på individnivå, gruppnivå och under information och förankring i planen. På individnivå anger de att elevhandledaren har ett särskilt ansvar för omsorgen av sina elever. Det ska hållas introduktionssamtal mellan elev och elevhandledare första veckan i årskurs 1. Ämnessamtal och betygsamtal ska genomföras. Utvecklingssamtal mellan elev, vårdnadshavare och elevhandledare erbjuds i årskurs 1. Samtal med elevhälsan erbjuds. Det finns supportträffar mellan elevhandledare och elevhälsan.

På gruppnivå anger de trivselfrämjande aktiviteter som elevcafé, elevhandledardagar och aktivitetsdagar. Gemensamma ordningsregler och föräldramöten i årskurs 1. Information till årskurs 1 elever om funktionshinder ska genomföras. Elevhälsan arbetar med värderingsövningar. Det arrangeras programspecifika aktiviteter som idrottsevenemang, konserter, hunduppvisning med mera. Det finns schemalagd klasstid för elever och elevhandledare. Det finns klassråd, elevkår och temadagar. Alla som arbetar i skolan både personal och elever har ansvar för att man bryr sig, synliggör varandra och utgår från planen. De beskriver rektorns ansvar och elevhälsans ansvar. Utvärdering och upprättande av ny plan ska upprättas. Kartläggningens resultat styr inriktningen på målen för nästa läsårs plan.

Under information och förankring beskriver de att vid introduktion av nya elever och nyanställd personal ansvarar rektorn för att information lämnas om gällande plan och ordningsregler. Rektorn ansvarar för uppdatering av planen tillsammans med all personal. Elevhandledaren diskuterar tillsammans med eleverna om planen kontinuerligt. Referensgruppen gör en översyn av planen varje år. Skolkonferenser, elevkår, modellskolegruppen rådfrågas om förebyggande åtgärder. Skyddsombud och elevskyddsombudet granskar den psykosociala och fysiska miljön. De har med i sin plan tydlig ansvarsfördelning där de beskriver rektorns ansvar och elevhälsans ansvar. De menar att

utvärdering och upprättande av ny plan mot kränkande behandling ska göras utifrån den tidigare kartläggningen.

Det finns en handlingsplan mot diskriminering, trakasserier och kränkningar om det skulle förekomma. I handlingsplanen beskriver de allas ansvar när diskriminering och kränkande behandling mot någon elev inträffat. Elevhandledare och skolkurator samtalar med den drabbade och dokumentation sker. Skolkurator samtalar med den eller de elever som utfört kränkningen och dokumentation sker. Elevernas vårdnadshavare kontaktas. Rektorn har ansvar för att samtal och utredning genomförs. Den som utfört kränkningarna ska få insikt om sin roll och ges möjlighet att ändra sitt beteende. Det markeras tydligt att sådant beteende inte får förekomma. Därefter sker uppföljande samtal med de inblandade om behov kvarstår. Rektorn gör ett övervägande om polisanmälan ska ske eller anmälan till socialtjänst. Rektorn kan besluta om skriftlig varning. Avstängning av elev kan ske från undervisning under högst två veckor och gymnasienämnden tar beslut om en eventuell förvisning. Slutligen anger de i sin plan definitioner om diskriminering, kränkande behandling och trakasserier. Här nämner de kränkande text eller bild som klotter, bilder, filmer, e-post, sms, mms och internet.

4.2 Vilka skillnader finns i skolornas plan mot kränkande behandling?

Skillnaderna mellan skolornas planer mot kränkande behandling kommer att presenteras i turordning, först Lerumsgymnasiet sedan Mikael Elias Teoretiska, Ale gymnasiet, Munkebäcksgymnasiet och Porthällagymnasiet. För att åskådliggöra skillnaderna mellan de olika skolornas planer utgår vi från Skolinspektionens checklista (2009) för vad som bör finnas med i en plan, se Bilaga 1.

4.2.1 Aktuell plan, uppföljning och utvärdering

Lerumsgymnasiet har reviderat sin plan våren 2010. De har med i nulägesbeskrivningen vad som hänt året tillbaka, där de tagit reda på via Örebroenkäten hur elever uppfattat skolmiljön. De har utvärderat, följt upp de tidigare målen och handlingsplanen, men inte benämnt det som fjolårets åtgärder. Mikael Elias Teoretiska har upprättat sin plan och gäller åren 2010/2011. I deras nulägesanalys framkommer det hur de ska gå tillväga för att genomföra en kartläggning. I kartläggningen framkommer det en uppföljning om hur situationen på skolan varit och om det behöver göras förbättringar utifrån utvärderingen. De utgår från en enkätundersökning om elevernas trivsel på skolan. De har en tydlig uppföljning om vad som skett under fjolåret.

Ale gymnasiet nämner att en ny plan ska upprättas varje år, men det står inte vilket datum denna plan upprättades. Det finns inte med någon uppföljning av fjolårets åtgärder, endast förslag på åtgärder för framtiden. Inte heller någon utvärdering är gjord. Munkebäcksgymnasiets plan var reviderad år 2010. Planen ska utvärderas varje år, men det finns ingen uppföljning av fjolårets åtgärder med. Porthällagymnasiets plan är upprättad 2010/2011. Även de har en elevenkät som ska utvärderas och som de gör en kartläggning av. Kartläggningens resultat styr inriktningen på målen. Uppföljning av fjolårets åtgärder beskrivs inte och inte heller någon information om fjolårets resultat av enkäterna eller kartläggning. Den skola som tydligast hade med uppföljning av fjolårets åtgärder är Mikael Elias Teoretiska.

4.2.2 Samverkan med eleverna

På Lerumsgymnasiet får eleverna tillfälle att berätta om hur situationen på skolan ser ut och får via Örebroenkäten förmedla hur de mår. Via elevrådet ska diskrimineringsgrunderna uppmärksammas och all dokumentation som görs här blir en del av kartläggningen.

På grund av elever och föräldrarnas delaktighet i arbetet med planen hålls populärversionen levande. Mikael Elias Teoretiska beskriver tydligt hur eleverna deltar i arbetet med planen, där de belyser att det är viktigt att eleverna deltar i arbetet med planen. De har klasskonferenser där eleverna får komma med förslag på åtgärder samt elevråd som får arbeta med likabehandlingsplanen och även få ansvaret att sprida informationen vidare till övriga elever. Elevrådet är även med och utvärderar kartläggningen av nulägesanalysen. Ale gymnasiet beskriver mycket om att alla ska vara med för att skapa en god miljö, men de nämner ingenting om att eleverna ska vara delaktiga i arbetet med planen. Munkebacksgymnasiet nämner i sin plan att elevrådet ska vara delaktiga i arbetet med planen och delta i den årliga utvärderingen. På Porthällagymnasiet har de klassrumsdiskussioner och därefter görs en kartläggning av trivsel och trygghet. Elevhandledarna lämnar elevernas synpunkter om planen vidare till rektorn.

4.2.3 Kartläggning och nulägesanalys

På Lerumsgymnasiet beskriver de tydligt rutiner för kartläggning och nulägesanalys efter Skolinspektionens checklista (2009). Diskrimineringsgrunderna är beaktade i kartläggningen och de beskriver vad de gjort och kommit fram till. De använder inte rubrikerna individ, grupp och verksamhet i sin kartläggning. Mikael Elias Teoretiska har en tydlig kartläggning och nulägesanalys där de beskriver vad som gjorts i skolan och vad de kommit fram till, men de använder sig inte av rubrikerna individ, grupp och verksamhet. De ska arbeta utefter diskrimineringsgrunderna, men de förklarar inte vad de innebär. Ale gymnasiet använder sig av rubrikerna organisationsnivå, skolnivå, klassnivå, individnivå och utvecklingsområden. Men ingen tydlig kartläggning finns med och ingen nulägesanalys efter Skolinspektionens checklista (2009). De belyser inte vad som skett under det året som gått. De nämner diskrimineringsgrunderna och beskriver mer ingående hur de arbetar med värdegrundfrågorna.

Munkebacksgymnasiet använder sig av rubrikerna organisationsnivå, gruppnivå, individnivå och uppföljning. De beskriver dock inte konkreta insatser och vad de kommit fram till. Däremot beskriver de mer om hur de arbetar och vem som ansvarar för vad. De nämner under organisationsnivå att de ska förebygga, upptäcka och förhindra våld, rasism och diskrimineringar. De hänvisar inte till diskrimineringsgrunderna och vad de innebär. Porthällagymnasiet har en nulägesanalys där de nämner att kartläggning sker efter resultatet av elevenkäterna. De använder sig av rubrikerna individnivå, gruppnivå. De beskriver dock inte konkreta insatser och vad de kommit fram till. De beskriver tydligt vad diskriminering innebär och utgår efter de sju diskrimineringsgrunderna. De beskriver mer hur de ska arbeta och vem som ansvarar för vad.

På Lerumsgymnasiet tar de upp studiemiljö framförallt i populärversionen och i populärversionen tas det även upp rollen som vårdnadshavaren har. De har en utbildning/kurs som heter livskraft där syftet är att skapa och stödja relationen mellan ungdomar, mellan ungdomar och vuxna samt att stärka elevernas självkänsla och delaktighet. Kommunikation sker genom klasskonferens, utvecklingssamtal, hälsosamtal, elevråd och skolkonferens. De nämner att skolledningen kan besluta om kompetensutveckling bland personal. Lerumsgymnasiet har en elevmapp med information och dokumentation om eleven. Denna elevmapp skickas vidare från grundskolan fram till gymnasiet. Elevmappar och kursen

livskraft har inte de andra skolorna med i sina planer. De har inte med rutiner för akuta åtgärder. Mikael Elias Teoretiska menar att klimatet/miljön på skolan ska vara tryggt för eleven och personal. Miljön ska skapa trivsel. De anger olika synpunkter på hur eleverna ska vara mot varandra.

Mikael Elias Teoretiska vill skapa en handlingsplan för hur de arbetar med sex och samlevnad i skolan och syftet med denna undervisning är att skapa en sund livsstil för att eleverna ska må bra. Kommunikation sker genom olika samtal med eleverna och mellan personalen om hur eleverna mår. De nämner kort att nyanställda lärare ska få utbildning om skolornas planer. Några rutiner för akuta åtgärder mot mobbning finns inte med. På Ale gymnasiet utbildas personal och elever i värdegrundsfrågor. Det benämns ofta i planen hur man ska vara mot varandra på skolan. Även här sker kommunikation via samtal. De nämner inget om kompetensutveckling eller hur nyanställda ska få information. Mer tyngd läggs på miljön, trivsel och värdegrundsfrågor. Det finns inga rutiner på akuta åtgärder.

Munkebäcksgymnasiet har tydliga rutiner vid akuta mobbningssituationer och även här förmedlar de vem som ska kontaktas. På detta sätt kommunicerar de även med andra instanser som polis och sjukvård. De hänvisar till olika lagar. Munkebäcksgymnasiet har tydligast rutiner vid akuta åtgärder. Kommunikation sker även med elever och vårdnadshavare. Munkebäck tar tydligast upp studiemiljön eftersom de beskriver olika punkter som att eleverna ska få goda förutsättningar att lyckas i sitt skolarbete, känna trygghet och ta ansvar för sina studier. Munkebäck nämner även medveten rekrytering för att skapa mångfald och olika kompetenser, detta är inget som de övriga skolorna nämner i sina planer. Ny personal ska även informeras om planen.

De nämner även mer specifikt kompetensutveckling för personal på olika områden som kan hjälpa personalen att motarbeta mobbning. Munkebäcksgymnasiet har med flest punkter efter Skolinspektionens checklista (2009) vad det gäller kartläggningen även om de inte har rubriken kartläggning som Skolinspektionens checklista. Porthällagymnasiet beskriver hur man ska vara mot varandra och miljön på skolan. Introduktionssamtal mellan elev och elevhandledare sker. Det ska finnas gemensamma ordningsregler. Porthällagymnasiet är de enda som tar upp om schemalagd klasstid i sitt förebyggande arbete. Introduktion till nyanställd personal och nya elever om planen och ordningsregler ska ges. Porthällagymnasiet är de enda som nämner att eleven inte ska bli utsatt för trakasserier på sin praktik. De tar inte upp rutiner för akuta åtgärder.

4.2.4 Mål

Alla skolornas planer har med mål om hur de vill ha det på skolan i framtiden. Ale gymnasiet kallar det för utvecklingsområden. Men de beskriver mer specifikt vad de i praktiken ska göra. Även Porthälla och Munkebäcksgymnasiet beskriver under rubriken mål hur de praktiskt ska göra eller vad som ska ske på skolan, men Lerumsgymnasiet och Mikael Elias Teoretiska beskriver mer miljön om trivsel och trygghet i sina mål.

4.2.5 Åtgärder

Lerumsgymnasiet föreslår förebyggande åtgärder som Livskraftkursen och genusarbete. I planen står det om rättigheter och skyldigheter. De har rutiner för att upptäcka, utreda, analysera och åtgärda kränkande behandling. Lerumsgymnasiet är de enda som arbetar efter en modell som bygger på ett flöde av samtal mellan de olika verksamma på skolan. De har tydliga rutiner för dokumentation. De har en elevmapp som inte de andra skolorna har där dokumentation sker. Det framkommer tydligt vem som har ansvar för vad. Lerumsgymnasiet menar att om det är något som sker utanför skolan/skoltid ska vårdnadshavare uppmanas att

agera. Mikael Elias Teoretiska har tydligt med förebyggande åtgärder och har även med aktiviteter för eleverna där tanken är att det ska förebygga mobbning. De beskriver tydligt ansvarsfördelningen för det förebyggande arbetet. De beskriver åtgärder om kränkande behandling har inträffats och för dokumentation.

Ale gymnasiet beskriver att de ska ha med återkommande aktiviteter för att skapa vi känsla. De har en toleransgrupp som ska ha kamratfrämjande åtgärder. Rutiner för att upptäcka diskriminering och de har en tydlig åtgärdsplan vid upptäckt av någon form av kränkande behandling. Beskrivning av hur dokumentationen ska gå till finns inte med. Munkebäcksgymnasiet har med förebyggande åtgärder. De menar att vid anmälan, utredning, åtgärder och dokumentation ska rektorn och elevhälsan kontaktas. Som tidigare nämnt så har de en handlingsplan för att stoppa akut mobbning. Till skillnad från de övriga skolorna har Munkebäcksgymnasiet Österholmsmodellen där både åtgärder och förebyggande åtgärder finns med som beskriver hur de olika aktörerna på skolan kan gå tillväga. Porthällagymnasiet har även de med förebyggande åtgärder och många förslag på olika aktiviteter för eleverna. De menar att när de får kännedom om diskriminering eller annan kränkande behandling pågår ska utredning, åtgärder vidtas samt att ärendet dokumenteras. Tydlig handlingsplan vid diskriminering, trakasserier och kränkningar finns med.

4.2.6 Resurser

Det beskrivs inte i någon av skolornas likabehandlingsplaner tydligt vilka resurser som finns. Det som kan tolkas som resurser är skolornas olika sorters personal och deras bidrag till att motverka mobbning. Tillgång till olika aktiviteter för att förebygga mobbning. Arbeta med övriga instanser som polisen och sjukvården. Tillgång till enkäter, modeller och kurser som anordnas. Som tidigare beskrivits så använder sig skolorna av olika sorters resurser.

4.3 Hur beskrivs nätmobbning i skolornas plan mot kränkande behandling?

4.3.1 Lerumsgymnasiet

I Lerumsgymnasiets plan beskrivs att man behandlar varandra med respekt och tolererar inga former av diskriminering eller kränkande behandling. All personal är skyldig att rapportera och medverka till att utreda uppgifter vid misstanke om att trakasserier, kränkande behandling eller när mobbning förekommer. Mentorn har huvudansvaret om en elev blivit kränkt, mobbad eller trakasserad. Om vidare utredning krävs går ärendet till antimobbningsgruppen i samarbete med lärare, elevhälsan och rektor med berörd elev så att kränkningarna upphör. Den som uppger sig blivit kränkt måste tas på allvar. Det beskrivs vad som är gemensamt för all form av kränkande behandling, hur, när den utförs och vem det kan riktas mot. Vidare beskrivs om vad kränkande behandling kan vara på deras gymnasium som:

- Verbal kränkning till exempel att bli hotad eller kallad hora, bög
- Psykosocial kränkning till exempel att bli utsatt för utfrysning, ryktesspridning
- Text och bildburna kränkningar till exempel klotter, brev och lappar, e-post, sms, mms.

4.3.2 Mikael Elias Teoretiska

I Mikael Elias Teoretiska plan beskrivs att de har till uppdrag att förebygga och aktivt motverka alla former av mobbning och kränkande behandling. Elever och personal ska iaktta, vara lyhörda och ingriper då någon utsätts för kränkande behandling och/eller mobbning. Den enskilda elevens upplevelse av att ha blivit kränkt ska tas på allvar av gymnasiet. I planen står

att det är viktigt att personal och elever på skolan agerar mot kränkande behandling. Vidare beskrivs om vad kränkande behandling kan vara på deras gymnasieskola som:

- Verbala kränkningar exempelvis genom att bli hotad eller kallad hora, bög
- Psykosociala kränkningar exempelvis genom att bli utsatt för utfrysning, ryktesspridning
- Text och bildburen kränkning i form av exempelvis klotter, brev och lappar, e-post, sms, mms.

4.3.3 Ale gymnasiet

Alla verksamma på gymnasiet ska vara delaktiga i ett förebyggande arbetet mot diskriminering, trakasserier och annan kränkande behandling. Vidare beskrivs om vad kränkande behandling kan vara på deras gymnasium som:

- Text och bildburen kränkning genom klotter, brev, lappar, e-post, chattsidor, sms, mms
- Verbal kränkning genom att till exempel bli hotad eller kallad hora, bög eller fetso [sic!]
- Psykosocial kränkning genom att till exempel bli utsatt för utfrysning och ryktesspridning

4.3.4 Munkebäcksgymnasiet

I Munkebäcksgymnasiets plan mot kränkande behandling anger de att alla på skolan har ett gemensamt ansvar att tillgodose allas rätt till trygghet, arbetsro och gemenskap. Planen hänvisar till Regeringens ungdomsproposition 1993/94:135 som beskriver vad mobbning är, hur den ska bemötas, hindras och att rektor har särskild skyldighet att motverka alla former av mobbning. Österholmsmodellen beskriver att alla elever informeras om att mobbning inte får förekomma, varken i skolan eller utanför, varken i In Real Life (IRL) dvs. via chatt på nätet eller med mobilen mm.

Vidare beskrivs om mångfald att varje individ har lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, social bakgrund, sexuell läggning, funktionshinder, religion eller ålder. Eleverna ska aktivt arbeta för att främja goda kamratrelationer. Det beskrivs om vad kränkande behandling kan vara på deras gymnasieskola som tyder att elever ska informeras för ett förebyggande arbete samt ha kunskap om rättigheter såväl som skyldigheter, bl.a. rörande nätmobbning och trakasserier genom sms.

I Planen finns en handlingsplan vid åtgärder mot misshandel, våld och hot mot elev och/eller personal. Samt hänvisning till en lista ur Brottsbalken med exempel på brott som gymnasiet ska polisanmäla:

- 4 Kap 4§ Olaga tvång
- 4 Kap 6§ Olaga intrång
- 4 Kap 5§ Olaga hot
- 16 Kap 8§ Hets mot folkgrupp

4.3.5 Porthällagymnasiet

Alla som arbetar på skolan har ansvar för att agera enligt planen. Skolan accepterar inte att någon blir kallad för hora, bög, tjockis eller liknande och menar att det är olagligt att kränka andra. Det beskrivs om diskriminering och annan kränkande behandling samt om olika typer av kränkningar som:

- Verbal kränkning i form av ord och kommentarer som framkallar rädsla eller obehag
- Psykisk kränkning genom utfrysning, ryktesspridning, himla med ögonen, sucka, etc.
- Kränkande text eller bild genom klotter, bilder, filmer, lappar, e-post, sms, mms och internet etc.

4.4 Summering av resultatet

Av resultatet framgår hur planerna mot kränkande behandling ser ut. Skolorna formulerar sig på olika sätt. De har olika rubriker och innehåll. Antalet sidor skiljer sig åt i planerna, men ett större antal sidor betyder inte att planerna är mer betydelsefulla och innehållsrika i arbetet mot mobbning.

Resultatet visar även att det finns brister i kartläggningen på samtliga skolor mer eller mindre. Det framkom inte i alla skolor om eleverna var delaktiga i arbetet med planen, endast delaktiga i att motverka mobbning och hur man uppför sig mot varandra. Vanligtvis saknas rutiner för akuta situationer och frågan om dokumentation är vagt beskriven. Uppföljning och utvärdering var otydlig i flesta av skolornas planer. Tydligast beskrivet i planerna var förebyggande åtgärder, konkreta åtgärder och personalens ansvarsområden. Det vi tydligt kunde se var skillnaderna mellan de olika planerna. Skolorna hade med olika innehåll från Skolinspektionens checklista (2009).

På frågan om hur nätmobbning beskrivs i skolornas plan mot kränkande behandling framkommer att i fyra av fem skolors planer beskrivs inte några förebyggande åtgärder mot nätmobbning alls. Det skolorna tar upp om nätmobbning är under definitionerna, men inte under förebyggande åtgärder. Den enda skola som faktiskt har med denna förebyggande åtgärd i sin plan är Munkebäcksgymnasiet.

5. Diskussion

I diskussionen kommer vi att knyta an till reflektionen om litteraturen som presenterades i litteraturgenomgången. Det som är vårt syfte med studien är att få fram hur skolornas planer mot kränkande behandling ser ut, vad som skiljer dem åt och om nätmobbning belyses. Utifrån vad vi kommit fram till i vårt resultat så har vi fått svar på vårt syfte och frågeställningar.

I studien framkommer ett tydligt resultat på frågan om hur nätmobbning beskrivs i skolornas plan mot kränkande behandling. Resultatet visar att i fyra av fem skolors planer beskrivs inte några förebyggande åtgärder mot nätmobbning alls. Olivestam på Skolinspektionen (personlig kommunikation, 11 november, 2010) belyser att det ofta finns brister i skolors handlingsplaner mot kränkande behandling och att problematiken kring nätmobbning bör finnas med i kartläggningen. Nätmobbning bör behandlas som all annan typ av mobbning. Förebyggande åtgärder i skolorna kan vara att föra diskussioner med eleverna om vad man får och inte får göra på nätet. Den enda skola som faktiskt har med denna förebyggande åtgärd i sin plan mot kränkande behandling är Munkebäcksgymnasiet.

Vårt resultat är användbart för oss som blivande lärare eftersom vi fått kunskap om hur planerna mot kränkande behandling bör se ut och även genom forskning se huruvida nätmobbning kan utformas tydligare i planerna.

Litteraturen som presenteras i litteraturgenomgången är anpassad till syftet och frågeställningarna. Skolinspektionen har som tidigare benämnt granskat svenska skolors plan mot kränkande behandling och funnit många brister i planerna. Sambandet mellan resultatet i

vår studie och Skolinspektionens sammanställning av brister i svenska skolors plan mot kränkande behandling stämmer väl överens. Skolinspektionen (2009) menade att de vanligaste bristerna var att det fanns brister i kartläggningen och att eleverna inte var med i arbetet mot planerna detta stämmer överrens med vårt resultat där även vi fann dessa brister tydligt. Det var intressant att se att dessa skolor vi valt att granska fortfarande hade liknande brister som Skolinspektionen (2009) kommit fram till. Vi kan misstänka att skolorna inte fick ta del av dessa brister eftersom de fortfarande kvarstår. Även forskaren Forsman (2003) har granskat svenska skolors texter i planerna mot kränkande behandling som visar på brister i skolornas planer.

5.2 Metoddiskussion

Vi har endast valt fem skolor därför kan vi inte generalisera vårt resultat. Det som vi har kommit fram till i vårt resultat kan inte jämföras med andra skolors planer mot kränkande behandling. Vi har inte gjort något slumpmässigt urval. Men för att styrka vårt arbete har vi tagit del av Skolinspektionens granskning av skolor och annan forskning. Samstämmigheten stärker validiteten i vårt arbete.

Vi kontaktade fem gymnasieskolor och bad om att få tillgång till deras planer mot kränkande behandling då det är en offentlig handling som allmänheten har rättighet till. Vi fick endast tillgång till två skolors planer och valde därför att kontakta andra gymnasieskolor. De skolor vars planer vi inte fick tillgång till hade inte planerna på deras hemsida och de kontaktade oss inte tillbaka. Anledningen varför vi kontaktade gymnasieskolorna var för att skolornas plan mot kränkande behandling inte fanns att tillgå på deras hemsida. Detta har dock inte hindrat vårt arbete med studien. Eftersom vi inte har haft för avsikt att göra ett slumpmässigt urval gick det lika bra att använda sig av dessa skolors planer. Vi övervägde att ha med skolornas planer mot kränkande behandling som bilagor. Tog dock inte med dessa som bilagor därför att planerna var i för stor sidomfattning.

5.3 Avslutande reflektioner

Eftersom nätmobbning sprider sig och blir allt vanligare enligt forskning av Forsman (2003), Dunkel (2009), Näslundh (2006), Hård af Segerstad (2002), Erlandsson (2006), Skolverket (2009) och Datainspektionen (2009) så borde skolornas planer innehålla mer konkreta åtgärder mot nätmobbning. Detta tror vi skulle resultera i att nätmobbning blir synligare och att skolan känner ett större ansvar att agera mot nätmobbning. Fyra av fem skolor benämner endast i definitionerna att kränkande behandling vid e-post, chattsidor, internet, sms, mms inte får förekomma. Men för att skolorna ska kunna åtgärda nätmobbning är det viktigt att begreppet nätmobbning står skrivet. Samt att det är viktigt att skolpersonal får kunskap om internet och kunna konkret i praktiken kunna agera mot nätmobbning.

Dunkel (2007) menar att personal och föräldrar behöver få mer kunskap om de strategier som finns som eleverna har kunskaper om. It-kommissionens hearing (1998) menar att det inte finns någon egentlig skillnad mellan etik på nätet och etik i livets andra delar. Den enskilda människan kan utöva makt på nätet och läraren behöver därför ha kunskap, kunna sätta sig in i frågor och ge tid samtal med eleverna om etik och moral. Det är svårt att hitta etiken på nätet för människor kan vara anonyma, undvika att ta ansvar. De ställer sig frågan vem som har ansvar för etiken och moralen på nätet. Varje människa måste känna sitt eget ansvar, däremot kan dialog föras på nätet om etik och införa etisk aktivitet på nätet för att synliggöra problemet och öka medvetenheten om hur människor bör agera på nätet. Vi tror dock att det

kan vara svårt för eleverna att känna sitt eget ansvar. Detta kan sättas i relation till vad Dunkel (2007) menar att vuxna kan mer om etik och lagar och unga om strategier på internet. Därför tror vi att det är av ännu större vikt att lärare lär sig mer om hur de unga använder internet. Eleverna behöver lära sig om etik och om hur man bör vara mot varandra på nätet. Elever och lärare kan lära av varandra. Detta belyser vidare vikten av att eleverna är delaktiga i arbetet med planen mot kränkande behandling.

I vårt resultat framkommer att Munkebacksgymnasiet är den skola som belyser att diskutera om nätmobbning med eleverna, men det ligger även vikt i att diskutera etik på nätet och hur man bör vara mot varandra på nätet inte bara i praktiken. Olivestam (personlig kommunikation, 11 november, 2010) menar att skolorna skulle kunna vidta förebyggande åtgärder som till exempel att föra diskussioner med eleverna om vad man får och inte får göra på nätet. Porthällagymnasiet är det enda gymnasiet som har schemalagd klasstid i förebyggande åtgärder. Detta tror vi skulle vara ett bra tillfälle att diskutera etik och moral på nätet. Skolornas planer belyser till stor del hur man bör vara mot varandra och hur skolorna ska uppnå trivsel. I vårt resultat kan vi inte se hur skolorna agerar praktiskt mot nätmobbning. Forsman (2003) påvisar i sin doktorsavhandling att i den kommun som hade väl skriftligt genomtänkt plan mot mobbning fanns ingen statistik på antalet anmälningar. Detta tolkar vi som att skolorna inte använder sin plan i praktiken. Dock anser vi att det är viktigt att nätmobbning synliggörs mer specifikt i planen. Om nätmobbning finns med i förebyggande åtgärder tror vi att skolan skulle agera mer praktiskt mot nätmobbning.

Forsman belyser socialiseringsteorin som innebär att det i klasserna sker en socialisering bland elever, det bildas constellationer, sociala koder och sociala subgrupper som kan spela roll i mobbningsssammanhang. Vi tolkar dessa typer av sociala koder och constellationer som att de även går att användas på internet. Det kan styrkas med Erlandssons (2006) beskriver att nätmobbingen sker också via blockering genom att inte lägga till någon (adda) på sin kompislista och nätmobbing vid annan gemenskap på sociala nätverks communities genom som exempelvis bloggar.

Skolinspektionen (2009) behandlar inte nätmobbing specifikt. Nätmobbing är dock en form av kränkande behandling. Idag är det upp till skolorna själva att tolka in nätmobbing i sina planer. Skolinspektionen (2009) beskriver inte tydligt vad resurser innebär och hur det ska skrivas i planerna. Skolorna kan därför tolka själva vad som menas med resurser. Dock är det nog så att skolor har olika resurser att tillgå, vilket visar sig i skolornas planer. Anledningen till att vi för fram detta argument är att Skolinspektionen (2009) påpekar att skolorna inte beskriver resurser i sina planer. Skolorna har inte rubriken resurser men resurser kan innebära många olika delar inte bara ekonomiska.

I Lerumsgymnasiets plan menar de att om det sker något utanför skolan och utanför skoltid så uppmanas vårdnadshavare att agera som att till exempel göra en polisanmälan. Vi anser att det blir ännu svårare att komma åt nätmobbing när ambitionen att motverka mobbing utanför skolan inte finns. Det är svårt för skolorna att inspektera allas mobiltelefoner och agerande på internet därför att det är många elever totalt på en skola. Det är också svårt med tanke på vad Lagerqvist Jurist, Datainspektionen (personlig kommunikation, 10 december, 2010) menar att behandling av en IP-adress kan vara en behandling av en personuppgift. Personuppgiftslagen (PUL) blir i sådant fall tillämplig i processen för att kunna utföra en spårning av en anonym nätmobbing. Lotsson Computer Sweden (personlig kommunikation, 13 december, 2010) menar att processen att spåra vid nätmobbing är ett första steg i en polisanmälan. Polisen

begär därefter ut uppgifter om vem som var bakom IP-adressen. Därför menar vi att läraren inte har befogenheten att utforska och spåra avsändaren från en IP-adress.

Dunkel (2007) menar att de strategier som finns är kända hos unga och förövare, men inte hos föräldrar och lärare. Risken med att använda ordet nätmobbning är att det blir ett nytt begrepp för unga att använda sig av som får dem att verka mer annorlunda än de är. Dunkel (2009) påpekar att det inte är någon större skillnad mellan nätmobbning och skolgårdsmobbning. Mobbaren och mobbningsoffret är inte anonyma eftersom de oftast vet vem den andre är. Dock har det påvisats från Anders Lotsson Computer Sweden (personlig kommunikation, 13 december, 2010) att för att kunna bli anonym krävs ett konto hos en internet leverantör av anonymisering som exempelvis Dold.se. Skolverket (2009) menar att den mobbade inte får någon fristad. Därför anser vi att det är skillnad på skolgårdsmobbning och nätmobbning. Vi delar Skolverkets inställning. Vi anser att mobbningen fortsätter att pågå även i hemmet och kan skapa större oro och rädsla. Vi kan även instämma med Näslundh (2006) som menar att om inte nätmobbning tas på allvar blir offren mycket ensamma och de utsatta har ingenstans att gömma sig. Erlandsson (2006) menar att övergreppen upplevs om och om igen om videoklipp lagts ut på nätet.

Vi har utifrån vår studie förstått att unga kan komma på strategier för att göra andra illa via internet. Det kan man se i Hård af Segerstad (2002) forskning som visar att unga använder sig av förkortningar som betyder olika kränkningar. Dunkel (2007) framför endast strategier för att hantera faror på internet. Vi ställer oss frågan, hur ska ungdomar hantera dessa kränkande faror som förkortningar?

Även om skolorna hade brister i sina planer mot kränkande behandlingar så fick de fram en tydlig vision om hur de ville ha det på skolorna och även förebyggande åtgärder och konkreta åtgärder. När vi först läste igenom skolornas planer upplevdes de korrekta och innehållsrika. Men efter att utgått från Skolinspektionens (2009) checklista märkte vi att det faktiskt var en del som fattades och att det i vissa skolor innehöll mycket text. Upprepad text om trivsel på skolan. Vi fann mycket lite innehåll om nätmobbning som enligt forskning blivit allt vanligare.

Olweus (1999) beskriver hur åtgärdsprogram mot mobbning är uppdelade på skol, klass och individnivå. Det märks tydligt att skolornas planer innehåller dessa rubriker och det är även vanligt på skolorna att använda sig av hans idéer om vad mobbning är.

Vi har lärt oss mycket av att granska skolornas planer mot kränkande behandling som vi kan få användning av i vårt kommande yrke som lärare. Vår ambition är att även i framtiden lägga mer betoning på just nätmobbning och att ha diskussion med eleverna. Vi tror även att det är av stor vikt att ha ett gott samarbete med föräldrar när nätmobbning uppstår, informera på föräldramöten om nätmobbning och hur det kan uttrycka sig. Det skulle varit intressant att veta hur det som beskrivs i skolornas planer utövas praktiskt. Nätmobbning är ett aktuellt problem som berör samhället, skolan och individen. Många unga går fortfarande på skolorna, hemma i sin bostad och mår psykiskt dåligt. Detta fortsätter att ske därför att skolorna, samhället och lagen inte kommer åt problemet.

Avslutningsvis skulle vi vilja hänvisa till fortsatt forskning om hur skolorna praktiskt går tillväga för att motverka nätmobbning. Genom att använda sig av data insamlingsmetoder som intervjuer, observationer skulle man få en vidare inblick i hur det ser ut i verkligheten på skolorna.

Litteraturförteckning

- Brohult, Linus. (2006). Chefredaktör för Tidningen Mobil. *Mobilen 50 år - Ett samarbete mellan tidningen Mobil & veckans affärer*.
- Brytting, Tomas. (2008). Yrkesetiska principer. (red) *Lärarens handbok* (s.187). Danmark: Student litteratur
- Datainspektionen. (2009). *Ungdomar och integritet*. Stockholm: Kairos Future
- Diskrimineringslagen. (2008:567, Kap 3, 16§)
Hämtat 11 november 2010, från
<http://www.skolverket.se/sb/d/155;jsessionid=C225F50DDA2B0CB3D40E7BCEFFC3F71F>
- Dunkels, Elza. (2009). *Vad gör unga på nätet?* Malmö, Gleerups.
- Dunkels, Elsa. (2007). *Bridging the distance-children's strategies on the internet*. Umeå: Umeå universitet.
Hämtat 19 november 2010, från
http://www.kulturer.net/documents/bridging_hela.pdf
- Erlandsson, Hans. (2006). *Barn, unga och Internet allt med alla alltid*. Göteborg: Docendo Sverige AB
- Findahl, Olle. (2009). *Unga svenskar och Internet*. Stockholm: .SE Stiftelsen for Internetinfrastruktur
- Forsman, Arne. (2003). *Skolans texter mot mobbning-reela styrdokument eller hyllvärmare* (Akad.avh.). Luleå: Tekniska universitetet.
Hämtat 19 november 2010, från
<http://pure.ltu.se/ws/fbspretrieve/151213/LTU-DT-0325-SE.pdf>
- Gärdenfors, Peter & Holsanova, Jana. (2008). Ny teknik nya möjligheter. (red) *Tekniken bakom språket* (s.39). Institutet för språk och folkminnen. Falun: Nordsteds Akademiska Förlag
- Hallsenius, Johan Chefredaktör. Computer Sweden. (2010). *CS Språksidor - En sajt i IDG-nätverket*.
Hämtat 15 november 2010, från
<http://cstjanster.idg.se/sprakwebben/default.asp>
<http://cstjanster.idg.se/sprakwebben/ord.asp?ord=sms>
<http://cstjanster.idg.se/sprakwebben/>
- Hyvönen Berg, Ari & Collgård, Joakim. (2007). *Mobbning och utsatthet på Internet - En studie bland skolelever i Örebro kommun* (Brå-rapport DNR B3.3-0140/2007). Örebro: Competencia Utbildning

- It-kommissionens hearing. (1998). *God etik på nätet*.
Hämtat 11 november 2010, från
<http://www.itkommissionen.se/extra/document/indexde4c.html>
- Johansson, Bo & Svedner Per Olov. (2004). *Examensarbetet i lärarutbildningen
Studiemetoder och språklig utformning*. Uppsala: Författarna och Kunskapsförlaget Graf
Tryckeri AB
- Josephson, Olle (Red.). (1997). *Svenskan i IT-samhället*. Karlsson, Ola *Web site, sajt eller
webbplats? Att skapa svenska datatermer*. Författarna och Hallgren & Fallgren. Uppsala:
Studieförlag AB
- Läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). (2006).
Hämtat 15 januari 2011, från
<http://www.skolverket.se/sb/d/165/a/1841>
- Magnusson Thomas & Peter A. Sjögren. (2004). *Vad varje svensk bör veta*. Albert Bonniers
Förlag AB och Publisher Produktion AB
- Mobbningsfriskola.nu
Hämtat 9 december 2010, från
<http://www.mobbningsfriskola.nu/osterholmsmodellen.htm>
- Näslundh, Carina. (2006). *Mobilen och internet - mobbningsredskap och livlina för
tonåringar*.
Hämtat 17 november 2010, från
<http://kollakallan.skolverket.se/saker/natmobbing/Mobilen+och+internet/>
- Olweus, Dan och Rädda Barnen. (1999). *Mobbing bland barn och ungdomar*. Trelleborg:
Berlings Skogs AB
- Skolinspektionen. (2009). *Skolors arbete med plan mot kränkande behandling - vilka brister
skulle Skolinspektionen hitta i din skola?* (Dnr: 40-2009:4239)
Hämtat 24 november 2010, från
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Nyheter/skolors-arbete-med-likabehandlingsplanen.pdf?epslanguage=sv>
- Skolinspektionen. (2009). *Regelbunden tillsyn*. (Dnr 40-2010:3711 1 (39))
Hämtat 1 december 2010, från
<http://skolinspektionen.se/sv/BEO/Nyheter/Stora-brister-i-planer-mot-krankande-behandling/>
- Skolinspektionen. (2009). *En handledning för att utforma en likabehandlingsplan/
plan mot kränkande behandling - förebygga diskriminering och kränkande
behandling, främja likabehandling*.
Hämtat 25 november 2010, från
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/BEO/Dokument/skolanWEBB.pdf?epslanguage=sv>

Skollagen (2008:571, Kap. 14a, §6, §7, §8, §10)

Hämtat 11 november 2010, från

<http://www.skolverket.se/sb/d/155;jsessionid=C225F50DDA2B0CB3D40E7BCEFFC3F71F>

Skollagen (1999:886, Kap. 1, 2§)

Hämtat 24 november 2010, från

<http://www.skolverket.se/sb/d/155;jsessionid=C225F50DDA2B0CB3D40E7BCEFFC3F71F>

Skolverket. (2009). *På tal om mobbning - och det som görs*. Stockholm: Fritzes kundservice

Skolverkets allmänna råd och kommentarer. (2009). *För att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling*.

Hämtat 11 november 2010, från

<http://skolverket.se/sb/d/193/url>

Strandell, Annika. Medierådet. (2008). *Det unga internet - ärligt, härligt eller förfärligt?*

Stockholm: Författarna och Gothia Förlag

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund:

Studentlitteratur

Statistiska centralbyrån. (2008). *Privatpersoners användning av datorer och internet 2008*.

Stockholm: SCB enheten för investeringar, FoU och IT

Svenska språknämnden. (2002). *Språkvård - Tidskrift utgiven av Svenska språknämnden*

4/2002. Hård af Segerstad, Ylva. (2002). *Konsonantskrift och smilisar*. Stockholm:

Svenska språknämnden

Vetenskapsrådet. (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Hämtat 17 januari 2011, från

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga 1

Skolinspektionens checklista

Checklistan är en hjälp att enkelt kontrollera om er likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling kan fungera som ett konkret verktyg för verksamhetens likabehandlingsarbete. Ju fler av följande påståenden som kan besvaras med ja, desto större är chansen att så är fallet.

1. *Nu gällande plan* (Aktuell plan)

- a) Vår lika behandlings/plan mot kränkande behandling är upprättad under den senaste tolv månadersperioden och gäller för ett år.
- b) Planen innehåller en uppföljning av fjolårets åtgärder.

2. *Samverkan med eleverna*

Eleverna har varit med om att upprätta, följa upp och se över planen.

3. *Kartläggning*

- a) Planen innehåller en beskrivning av skolans behov av likabehandlingsarbete. Vi har kartlagt verksamhetens behov på individ-, grupp- och verksamhetsnivå. Planen beskriver hur vi gjort och vad vi kommit fram till.
- b) Vid kartläggningen har vi beaktat diskrimineringsgrunderna kön, etnisk tillhörighet, religion och annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning samt kränkande behandling.
- c) Vi har sett över områden som
  - Studiemiljö (psykosocial och fysisk)
  - Kommunikation
  - Kompetensutveckling
  - Rekrytering
  - Antagning
  - Introduktion
  - Schemaläggning, föräldraskap och studier
  - Betyg och examination
  - Praktik
  - Undervisning
  - Rutiner för akuta åtgärder

4. *Mål*

Planen innehåller klara och tydliga mål för likabehandlingsarbetet. Målen utgår från de behov som vi, genom kartläggningen, vet finns i vår verksamhet.

5. *Åtgärder*

- a) Planen innehåller aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Åtgärderna ska förverkliga de mål vi satt upp.
- b) Åtgärderna är konkreta och uppföljningsbara. Det framgår i planen vem som är ansvarig för att en åtgärd blir genomförd och när det ska ha skett.

6. Rutiner för akuta situationer

Planen innehåller rutiner för akuta situationer av trakasserier eller kränkande behandling.

Rutinerna omfattar:

- a) hur personalen i skolan ska agera och hur ansvarsfördelningen ser ut.
- b) uppföljande insatser för att kontrollera att de akuta åtgärderna haft effekt.
- c) hur händelser och åtgärder ska dokumenteras.

7. Resurser

Det framgår i planen vilka resurser som finns för att genomföra likabehandlingsarbetet.

8. Kommunikation

Vår likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling innehåller åtgärder för att presentera planen och förankra likabehandlingsarbetet hos elever, vårdnadshavare och personal.

9. Utvärdering och uppföljning

Likabehandlingsplanen/planen mot kränkande behandling beskriver hur planen sedan ska följas upp och utvärderas inför nästa års plan. (Skolinspektionen 2009, s. 38).